

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Hana Řeháková

Etiketa, mravy a obyčeje v korejské společnosti

Etiquette, Manners and Customs in Korean society

Praha 2015

Vedoucí práce: Mgr. Blanka Ferklová

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. 1. 2015

.....

Hana Řeháková

Děkuji Mgr. Blance Ferklové za laskavé vedení a trpělivost při zpracování této bakalářské práce a také Doc. PhDr. Miriam Löwensteinové, Ph.D. za mnoho cenných připomínek a rad. Mé díky patří také rodině a přátelům za pomoc a podporu.

Klíčová slova (česky)

Etiketa, Korea, zvyky, obyčeje, korejská společnost

Klíčová slova (anglicky):

Etiquette, Korea, manners, customs, Korean society

Abstrakt (česky)

Tato práce se zabývá korejskými zvyky, mravy a etiketou v rámci životního cyklu. Cílem práce není popsání jednotlivých rituálů z antropologického či sociologického hlediska, nýbrž podání přehledu zvyků, obyčejů a pravidel společenské etikety, které tyto rituály doprovázely. Práce je rozdělená do čtyř hlavních kapitol, zahrnující obecný popis korejské společnosti, narození dítěte, svatební ceremonie a nakonec smrt a rituály pro zemřelé předky.

Abstract (in English):

The focus of this thesis is to examine Korean customs, manners and etiquette within the life cycle. The aim of this work is not to describe the various rituals from either anthropological or sociological perspective, but to overview customs, rituals and social etiquette rules which that accompany these rituals. The work is divided into four main chapters, including a general description of Korean society, childbirths, wedding ceremonies and finally death and ancestor worship.

OBSAH

Úvod	7
1. Korejská společnost	9
1.1. Proměny korejské společnosti	9
1.2. Současná korejská společnost	15
1.3. Korejská rodina	17
1.3.1 Hjo – oddanost dětí vůči rodičům	19
1.4. Korejská etiketa	20
2. Počátek života a s ním spojené rituály.....	25
2.1. Zvyky předcházející početí	25
2.2. Preference synů	27
2.3. Sny o narození dítěte <i>tchämong</i>	29
2.4. Porod dítěte a poporodní péče	30
2.5. První narozeniny dítěte	32
3. Svatba a život v manželství	34
3.1. Svatby a manželství na pozadí dějin	34
3.1.1. Konfuciánský svatební obřad	36
3.1.2. Korejský svatební obřad	37
3.2. Moderní Korea a sňatky	40
3.2.1. Seznámení a život před svatbou	40
3.2.2. Podoba současných svatebních obřadů	43
3.2.3. Rozvod manželů a druhé sňatky	45
3.2.3.1. Rozvod	45
3.2.3.2. Druhé sňatky	47
4. Rituály pro zesnulé	48
4.1. Původ rituálů pro zemřelé	48
4.2. Pohřební rituál	50
4.2.1. Geomantie	52
4.3. Domácí obřady	54
4.3.1. Výroční obřady	54

4.4. Smrt a pohřební obřady v současnosti	57
Závěr	60
Prameny a použítá literatura	62

Úvod

Otázka korejských zvyků, obyčejů a etikety představuje pravděpodobně jednu z nejzajímavějších a také nejvíce různorodých oblastí korejských studií, neboť tato problematika zasahuje i do mnoha dalších oborů, jako jsou historie, etnografie, antropologie, folklór, sociologie či politologie. Prostřednictvím obyčejů a zvyků, jež se udržují, si lze udělat představu o kulturní a duchovní tradici dané společnosti.

Cílem této práce je představit korejskou etiketu, zvyky a obyčeje v rámci lidského cyklu a rodinnou obřadnost spojenou s průběhem lidského života. Práci je koncipována do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole se budeme věnovat obecně korejské společnosti a hlavním faktorů, které ji v průběhu dějiny ovlivňovaly. Základem společenského života byla v Koreji vždy rodina, velká část bude tudíž věnována rodině, její funkci a rolím jednotlivých členů rodiny. Tato kapitola by měla posloužit k hlubšímu pochopení a k návaznosti dalších kapitol.

Další tři kapitoly odpovídají třem hlavním mezníkům lidského života, a to počátku života a s ním spojeným rituálům, hledání partnera a svatebním obřadům, pohřbu a rituálům pro zemřelé.

Narození dítěte bylo v Koreji vždy velkou událostí, tudíž už samotnému otěhotnění předcházelo mnoho rituálů a obřadů. Jelikož se tyto obřady soustřeďovaly především na početí syna, nemůžeme vynechat téma preference synů a s tím úzce související sny o početí dítěte *tchämong*. Kromě samotného porodu se budeme věnovat i poporodní péči, které je v určitých aspektech v Koreji velmi specifická. Celou kapitolu pak ukončíme prvními narozeninami dítěte, které byly tradičně důvodem k velkým oslavám na překonání nejtěžšího prvního roku života dítěte.

Ve třetí kapitole se budeme zabírat tématem svatebních obřadů, a to jak těm tradičním, tak současným. Ačkoliv svatba není akt, kterým by každý člověk za svůj život musel bezpodmínečně projít, je pro Korejce svatba symbolem dospělosti a jedním z nejdůležitějších přechodových rituálů v životě. Svatba legitimizuje soužití dvou lidí, kteří budou pokračovat v pokrevní rodové linii tím, že zplodí potomky, kteří budou následně uctívat předky patrilinéárního rodu, který tak zůstane nepřerušen. V poslední kapitole se věnujeme právě těmto obřadům, které začínají už před samotnou smrtí a mají své pokračování ještě mnoho let po smrti předka. Popíšeme si význam i procedurální stránku rituálů pro zesnulé v tradičním

korejském pojetí a následně se pokusíme analyzovat změny v praxi a přístupu k rituálům v současné době.

Cílem této práce není obsáhnout všechna témata spojená s lidským životním cyklem, nýbrž jsme si vytyčily tři hlavní mezníky, kterým se budeme věnovat. Téma lidského cyklu a s ním spojeným rituálů je dost široké na napsání několika diplomových prací, z toho důvodu je práce koncipována spíše jako úvod do této problematiky. Stejně tak by bylo možné pojmut téma zvyků, obyčejů a etikety v rámci ročního kalendáře, k čemuž by se vázalo velké množství jiných obřadů a rituálů.

Primárními zdroji této práce jsou výzkumy a studie zahraničních i korejských autorů, konkrétně se budeme opírat nejvíce o práce Martiny Deuchler, Laurell Kendal a I Kwang-gju. Jako sekundární zdroje využijeme řadu statistik a novinových článků. V této práci je pro přepis korejštiny použita výhradně česká odborná transkripce, pro přepis čínštiny používáme *pinyin*. V případě, že hovoříme o Koreji, myslíme tím Korejskou republiku. Pokud zmiňujeme současnost a dobu po roce 1945, tj. po rozdělení poloostrova na Korejskou republiku a Korejskou lidovou demokratickou republiku, hovoříme pouze o Korejské republice. V případě citací je citováno jméno autora tak, jak je psáno na původním zdroji. U anglických zdrojů psaných korejským autorem je jméno citováno v původní podobě, u korejských zdrojů korejských autorů citujeme jméno českou odbornou transkripcí.

1. Korejská společnost

V této kapitole se budeme věnovat jak korejské společnosti jako celku, tak jednotlivým jejím charakteristickým rysům. Abychom porozuměli stavu současné korejské společnosti, je třeba si nejdříve objasnit hlavní činitele a faktory, které ji ovlivnili, v tomto ohledu se zaměříme především na období po otevření Koreje. Cílem této kapitoly je podat obraz o současné korejské společnosti, s jejími hlavními charakteristikami, což poslouží jako základní stavební kámen dalších kapitol. Vycházet budeme jak z prací zahraničních vědců, tak ze zdrojů korejských autorů.

1.1. Proměny korejské společnosti

Konfucianismus, který se dostal do Koreje přibližně na počátku letopočtu, byl mocným nástrojem přestavby státu a společnosti. (Callahan, 1999) Konfucius věřil, že pokud si jednotlivci budou vědomi svého postavení ve společnosti a podstaty vztahu k ostatním, nebude potřeba jakéhokoliv násilí. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 26) „Silní povedou jako morální příklad a ostatní je budou z úcty následovat.“ (Clark, 2000, s. 32) Korejská společnost s tím přijala pět základních společenských vztahů, které určovaly, role a chování jednatelce ve společnosti, a to vztah rodič-dítě, panovník-poddaný, manžel-manželka, starší-mladší sourozenec a přítel-přítel. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 26-65) Každý je vždy někomu podřízen a musí přijmout hierarchii a autoritu. Konfuciánský systém usiloval o harmonii života lidí ve společenstvích – rodina, vesnice a stát. Avšak potřeby jednatelce nejsou důležité tak jako dobro společnosti, kdy potřeby ostatních jsou prioritními před potřeby mými. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 27)

S příchodem dynastie I, se stal konfucianismus hlavním státní ideologií, kdy oficiálně nahradil buddhismus.¹ (Callahan, 1999) Konfucianismu, resp. neokonfucianismus,² byl dominantním po více než 500 let do doby, než se jeho postavení dostalo do sporu s otevřením Koreji Západu. První kontakty korejských učenců se západními vědami se uskutečnily ještě

---

¹ Buddhismus se dostal do Koreje z Číny ve 4. století. Ve státě Kogurjo byl oficiálně přijat za krále Sosurim (小獸林, pan. 371-384) v roce 372 za účelem upevnění duchovní jednoty národa. V Koreji převažuje mahájánový buddhismus, korejsky *täsung*, jehož cílem je dosažení spásy skrze pomoci ostatním. (Eckert, 2001, s.23; Kim, 1998, s. 42)

² Neokonfucianismus je odnoží konfucianismu, která byla rozšířena v Číně za dynastie Sung (宋朝, 960-1279). Ačkoliv neokonfucianismus kritizoval jak taoismus, tak buddhismus, které měli v té době v Číně obrovský vliv, obě tato učení měla na neokonfucianismus vliv. (Koh, 2003)

dříve, než evropské národy pronikly na korejské území. Stalo se tak v Číně prostřednictvím katolických misionářů.³ (Lee, 1991, s. 314) Šíření křesťanství však bylo konzervativními konfuciány zastaveno, resp. zpomaleno, pomocí protikřesťanských perzekucí v roce 1795, 1801, 1839 a 1866. Důvodem Korejců ke konverzi ke křesťanství byla především vidina možnosti vypořádat se s nespravedlnostmi v sociálním i politickém životě. Zaujala je myšlenka rovnosti lidí, rovnosti *jangbanů* s otroky, muže se ženami. Navzdory perzekucím se tak v utajení počet věřících dále rozrůstal. (Eckert, 2001, s. 126-136)⁴

Pro tehdejší konfuciánskou společnost reprezentovala tradiční konfuciánská kultura pravdu, zatímco západní kultura byla zlem. Věřili, že „Pokud konfucianismus padne, budeme stíháni barbary a zvířaty. Zatímco barbary ze severu z dynastie Čching⁵ můžeme nazvat nepřáteli, zvířata ze západu nejsou ani hodna být nazvána nepřítelem.“ (I, 1876, cit. z Chung, 2006, s. 113) Důvodem, proč věřili, že lidé ze západu jsou zvířata je fakt, že nepřijali pět morálních principů konfucianismu. (Kim, 1876, cit. z Chung, 2006, s. 112) Neviděli důvod, aby přijali západní kulturu. A tak stojíce tváří v tvář invazi se rozhodli vzdorovat. (Chung, 2006, s.112)

Počátek otevírání Koreje je de facto spor mezi přijímáním a odmítáním západní představy civilizace.⁶ Jak se ale korejsí myslitelé začali s moderní západní civilizací více seznamovat, jejich víra v tradiční konfuciánskou kulturu slábla a zesilovala kritika vůči ní. (Ju, 1984, s. 33-34) Častějším se také stávalo přesvědčení, že křesťanství je oproti konfucianismu náboženstvím civilizovaných, symbolizující modernu a sílu. (Chung, 2006, s. 121) Rostoucí počet křesťanů byl však opět zpomalen, a to s příchodem japonské anexe.

---

³Jako první Korejec byl v roce 1783 v Pekingu pokřtěný I Sünghun (李承薰, 1756 – 1801).

⁴V této době vznikla kniha *Histoire de l'Eglise de Corée* od francouzského kněze Charles Dallet. Ten v knize popisuje mimo jiné i korejskou kulturu, vztahy mezi členy rodiny, ale neopomíná i negativa, a to především týkající se žen. Ve své knize líčí ženy *jangbanů* jako de facto vězňe, kteří nemohou bez svolení manžela vyjít z domu, nebo dokonce či jen nahlédnout ven. Dále říká, že ženy, kterých se dotkl jiný muž, byly ve většině případech zabity manželem, otcem či samy spáchaly sebevraždu, než aby musely žít zostuzeny. (Dallet, 1979-1980, s. 84-85)

⁵Mandžuská dynastie Čching (清朝, Čching čchao, 1644-1911) byla poslední čínskou císařskou dynastií. Mandžové vedli proti Koreji invaze v letech 1627 a 1636. O další vojenskou intervenci se pokusili v roce 1882, za účelem rozšíření ekonomických zájmů a potlačení vzrůstajícího vlivu Japonců, kdy došlo k podepsání korejsko-čínské obchodní smlouvy. (Eckert, 2001, s. 112-153)

⁶Civilizace je jinak chápána ve východní Asii a jinak na Západě. Civilizace východní Asie označuje země, jež se řídí morálními zásadami konfucianismu, zatímco ostatní národy, které tak nečiní, jsou necivilizovaní barbaři. Západní výraz „civilizace“ byl ve východní Asii poprvé použit po té, co byl přeložen do japonštiny jako *bunmei* (文明) v šedesátých letech 18. století. (Fairbank, 1968; I, 1997) Naopak na Západě slovo civilizace začalo být používáno v 18. století, reprezentující ústřední význam a všeobecně způsob života, který lidé žili, a to především v Anglii a Francii. Evropští osvícenští myslitelé označovali ostatní kultury jako barbarské či zaostalé, kdy jejich civilizace byla měřítkem civilizace. (Delanty, 1995)

Během japonské kolonizace⁷ se dostala Korea do další fáze izolace od vnějšího světa, kdy byly japonskou vládou potlačeny veškeré diplomatické styky se západními státy a vliv západních mocností tak byl na mnoho let více méně přerušen. Anexe vyvolala bouřlivé reakce všech Korejců a vláda svými kroky nevědomě iniciovala růst korejské národní identity a politického uvědomění.(Ham, 2003, s. 110; Eckert, 2001, s. 185) ⁸

Koloniální politika otřásla korejskou společností, která se postupně začala rozdělovat dle dvou základních politických orientací, pravice, spolupracující s režimem a stojící proti společenským změnám, a levice, sympatizující s komunismem ve snaze o spravedlivější společnost. Antipatie mezi nimi byly patrné už ve dvacátých letech a vše vyvrcholilo po kapitulaci Japonska. Tu sice Korejci přivítali s nadšením, jednota poloostrova však dlouho nevydržela. Korejský poloostrov se ocitl pod sovětsko-americkou okupací, která vyvrcholila rozdělením na dvě okupační zóny a následným vyhlášením 15.srpna 1948 pravicové Korejské republiky na jihu a 25.srpna 1948 levicové Korejské lidové demokratické republiky na severu.

Tříletá občanská válka⁹, která následovala, nevyřešila stávající spory a nepřinesla ani mír, jelikož mírová smlouva nebyla nikdy podepsána. Mnozí se shodují, že nejtragičtější válkou je právě válka občanská, která ve výsledku nepřinese nic než škodu. Výsledkem války tak byly ztráty miliónů životů, katastrofální ekonomická situace, politické nepokoje a morální zmatek. Země byla plná zraněných válečných veteránů, válečných vdov, sirotků, bezdomovců a nezaměstnaných.¹⁰ (Kim, Ch.U. 1986, s.24-25) Zdálo se, že staré hodnoty ztratily svůj význam a na jejich místo se dostal materialismus. Politická korupce, nespokojenost, skomírající ekonomika, nespravedlivé rozdělování majetku, morální zmatek, chudoba a

---

⁷ Anexe Koreje započala 22. srpna 1910 podpisem anexní smlouvy a skončila porážkou Japonců ve druhé světové válce, tj. 15. srpna 1945.

⁸ 35let japonské nadvlády podpořilo v psychice Korejců to, co sociologové označují za *han*. Sociologové se shodují, že se nejedná o jedno *han*, ale že může být *han* politického útlaku, *han* sexuálního zneužití, *han* chudoby, *han* válečného utrpení atd. *Han* zahrnuje všechna omezení na svobodě jednotlivce a utrpení, kterými Korejci museli projít. *Han* bychom mohli popsat také jako intenzivní stálé pocity frustrace, potlačený strach, lítost, zármutek, strádání, bezmoc a hořkost. Právem a zvyky držel po staletí korejský sociální a politický systém lid uzavřený v pomyslných klecích bez větší šance na projevení potenciálu jednotlivce. Jedním z mála způsobů, jak lidé mohli vyjádřit sami sebe bez porušení společenských pravidel či práva se tak stala literatura, překypující vyjádření *han* – hlubokými pocity smutku, mamosti a vzteku. A nic víc nerozhněvalo, neponížilo korejskou hrdost a nezesílilo *han* tak, jako právě japonská okupace. (De Mente, 2004, s. 16-17)

⁹ Korejská válka započala 25. června 1950 útokem severokorejských vojsk na Soul. Ukončena byla podepsáním příměří 27. července 1953. Korejské válce se říká také „zapomenutá válka“, jelikož se odehrála jen pár let po druhé světové válce a zůstala tak v jejím stínu. Do podvědomí mladších generací se dostala například díky seriálu MASH, vyprávějícímu příběhy americké armádní lékařské jednotky v Korejské válce. Seriál běžel v letech 1972-1983. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 6-8)

¹⁰Na konci padesátých let bylo v Korejské republice okolo 279 000 nezaměstnaných, přičemž 72 000 byli absolventi univerzit a 51 000 propuštění vojáci a dělníci.

kulturní prázdnota byly hlavními činiteli, které ovlivňovali korejskou poválečnou společnost.¹¹(Kim, 1986, s. 25)

Industrializace a urbanizace v šedesátých letech s sebou přinesly i mechanizaci do korejské společnosti, do té doby závislé především na lidskou sílu. S urbanizací počet lidí žijících ve městech narůstal a s tím klesal počet těch, kteří se věnovali zemědělství, jinými slovy ubývalo těch, kteří by pokračovali v tradicích na vesnicích. (Lim, 1991, s. 25-26)

S tím souvisí i vládní projekt prezidenta Pak Čong-hüi (1962-1979) na modernizaci korejského venkova, tzv. hnutí za novou vesnici (*sä maül undong*). Tímto ambiciózním projektem se Pak snažil docílit zmodernizování a zvýšení ekonomické úrovně korejského venkova na základě samosprávy a vzájemné spolupráce venkovských rolníků. Během tohoto projektu došlo k rozšíření a zmodernizování infrastruktury napříč poloostrovem, stavěly se mosty, silnice, domy, přívody vody. Hnutí za novou vesnici bylo součástí třetí Pakovy pětiletky, tj. pětiletého plánu na ekonomický rozvoj země. (Oh, M.S., 1998)

Od šedesátých do devadesátých let bylo hlavním motivem státních orgánů upevňování politické moci spojené právě s industrializací a ekonomickým rozvojem. Kapitál byl však rozdělován pouze do několika vybraných privilegovaných podniků, tzv. *čchäbol*. Těmto rodinným konglomerátům se podařilo monopolně ovládnout pracovní trh a vytvořit nové elitní společenské postavení. Za režimu prezidenta Pak Čong-hüi (1962-1979) byl vztah mezi státem, *čchäbol* a bankami obzvláště blízký a natolik provázaný, že se pro společnost stalo velmi obtížným rozlišit soukromé sektory od veřejných, obzvláště v podnikatelské praxi. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 11-12)

Od začátku modernizace v sedmdesátých letech můžeme v korejské společnosti rozšíření pojmu tzv. *ppalli ppalli*, nebo-li rychle rychle. Od počátku Pakových pětiletých plánů na modernizaci až do současnosti je to jeden z nejvýstižnějších výrazů pro korejský charakter. V sedmdesátých letech byla potřeba *ppalli ppalli* dohnat ekonomický vývoj západních zemí, a tak se *ppalli ppalli* uzavíraly obchody, stavěly mosty i metro. Bohužel se v mnoha případech,

---

¹¹ Jedním ze spisovatelů, kteří dokázali podat skutečný obraz poválečné korejské společnosti, je Son Čchang-söp (孫昌涉, 1922-2010). Tvrdý ekonomický úpadek je běžným pozadím většiny jeho děl, nikterak výjimečným v korejské literatuře, pro něj však velmi typickým. Charakteristický je především svým všudypřítomným pesimismem, a to hlavně v počáteční tvorbě. Náznak naděje prostřednictvím normálních postav nalezneme až v jeho pozdějších dílech. Často opakuje slova jako nesnesitelná těžkost, bezútěšnost, chmurnost a zas mušilost. Mezi jeho nejznámější díla patří *Den, kdy přišlo* (비오는날, Pi onün nal, 1953), *Obrazy lidské ZOO* (인간동물원초, Ingan dongmulwončo, 1955), *Psáno krví* (혈서, Hjölsö, 1955) (Ju, 1965, s. 449; Kim, 1986, s.24-29; Wikipedia [online], <http://ko.wikipedia.org/wiki/손창섭>)

co se důležitosti týče, dostával termín dokončení nad kvalitu, což mělo za následek například zřícení mostu Söngsu v roce 1994 a obchodního domu Sampchung v roce 1995. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008)

Počátek osmdesátých let by se dal charakterizovat jednoduše jako období rozsáhlých státních represí prezidenta Čon Tu-hwana¹². Ty mírně polevily po roce 1983, kdy režim povolil návrat do škol protivládně smýšlejícím studentům a profesorům, což můžeme vidět jako snahu vlády zpopularizovat vládnoucí Demokratickou stranu společnosti před blížící se mi volbami. Efekt byl ale spíše opačný a studentům se podařilo dát dohromady Národní studentskou koalici pro boj za demokracii *čönhangnjön*, od šedesátých let první celonárodní studentskou organizací. Od osmdesátých let byla studentská a dělnická hnutí po armádě nejdůležitějším politickým činitelem v korejské společnosti. Vůdci národních studentských organizací byli zobrazováni jako hrdinové a síla svědomí společnost. Studenti vynikali duševním nasazením, organizační schopnost a dokázali změnit tvář společností (Armstrong, 2002, s. 93-94)

Studentská aktivita výrazně posílila, stala se organizovanější a získávala čím dál tím větší podporu ze strany intelektuálů. Jak rostly antipatie vůči režimu, rostlo i volání po změně ústavy. To pochopitelně zprvu prezident Čon zamítl, k překvapení všech však v červnu 1987 přijal návrh reformy prezidentského kandidáta Ro Tchä-ua. Jedním z důvodů přijetí byly blížící se Olympijské hry v Soulu v roce 1988, které měly Koreji přinést mezinárodní uznání a respekt. Novou ústavou byly schváleny přímé prezidentské volby, prezidentský úřad byl omezen na jediné pětileté období, byla zrušena cenzura tisku¹³ atd. (Eckert, 2001, s. 275-279)

Úspěch olympijských her, pokračující ekonomická prosperita, rostoucí vývoz a vidina demokratizace společnosti s nástupem Ro Tchä-ua do prezidentského úřadu přinesli do korejské společnosti mnoho nadějí a očekávání. Ekonomické a politické problémy spojené s demokratizací a neschopnost nové vlády vystoupit ze stínu předešlých režimů však způsobily jen velké zklamání občanů. Liberalizace společnosti se najednou nezdála být tak

---

¹² Čon Tu-hwan (v úřadu 1980-1987) ihned po svém nástupu čelil rozsáhlým studentským demonstracím. V reakci na ně vydal stanné právo č. 10, rozpustil Národní shromáždění, uzavřel vysoké školy a zakázal jakékoliv politické aktivity. Politické drama se nakonec přesunulo v květnu 1980 do Kwangdžu, kde vše vyústilo v krvavý masakr civilního obyvatelstva. Podle pozdějších neoficiálních zdrojů bylo zabito přes dva tisíce lidí, a to převážně studentů. Ještě toho roku byla vydána nová ústava a Čon vyhlásil pátou republiku. Jeho vláda je často srovnávána právě s režimem Pak Čonh-hüi, Konec Čonova režimu se nesl v duchu všeobecných antipatií vůči jeho vládě a volání po změně ústavy. (Eckert, 2001, s. 270-276)

¹³ Začal se například vydávat deník *Han kjore*, který byl naprosto nezávislým na vládě či na čábolech. (Eckert, 2001, s. 279)

jednoduchou, jak všichni očekávali. Novým prezidentem se po volbách v roce 1992 stal civilista Kim Jong-sam. Ihned po nástupu do funkce se pustil do rozsáhlých reforem, ty se týkaly převážně vymýcení korupce, čistek v armádě a odhalení machinací s finančními prostředky. Snažil se také o zlepšení vztahů Korejské republiky s KLDŘ, konkrétně o setkání s Kim Il-songem.¹⁴ Následně v roce 1995 oťráslo jihokorejskou společností hned několik událostí. První byla smrt více než 700 lidí při zřícení obchodního domu v Soulu (viz výše), dalším bylo uvěznění bývalých prezidentů Ro Tchä-ua a Čon Tu-hwana. (Eckert, 2001, s. 305-316)¹⁵

Další velký šok pro korejskou společnost přinesl rok 1997 a asijská finanční krize. Přestože krize trvala relativně krátkou dobu, měla dlouhodobý dopad na celou zemi a donutila Korejce přehodnotit stávající konfuciánský systém hodnot a uvědomit si svou pozici na mezinárodním poli. (Kim, 2004) Během krize se vedlo nespočet debat na téma konfucianismu a jeho roli v moderní Koreji. Konfuciánské hodnoty, které pronikly i do obchodních praktik, se tak staly terčem kritiky. Silný respekt k rodině a osobní známosti prý vedly k protěžování příbuzných a bratříčkování, a konfuciánský důraz na vzdělání byl příčinou velké finanční zátěže pro rozpočty domácností. Hlavními příčinami ekonomické krize v Koreji bylo opírání se o krátkodobé zahraniční dluhy právě spolu s tradičními kulturními zvyky zakořeněnými v obchodních praktikách a společenském životě.¹⁶ Od roku 1998 se propouštění z práce¹⁷ stalo legálním a firmy tak mohly propustit kohokoliv. Celoživotní zaměstnání už najednou nebylo jistotou pro nikoho a rodina se tak stala pro všechny ještě větší oporou. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 15-16)

Když se v Koreji řekne rok 2002, většina lidí si na prvním místě vybaví hostování Mistrovství světa ve fotbale. Stadióny byly plné rudě oblečených fanoušků, tzv. „rudých d'áblů“, kdo nefandil, jako by ani nebyl. Korea, v té době desátá největší ekonomika světa,

---

¹⁴ K setkání mělo dojít na konci července 1994, když do toho nečekaně 8. července Kim Il-song zemřel. Místo oficiální kondolence se Korejská republika vyjádřila o zesnulém Kimovi jako o zodpovědném za rozdělení Koreje a zrušila veškeré investice do KLDŘ.

¹⁵ Oba prezidenti byli v srpnu roku 1996 odsouzeni za zradu, vzpouru a korupci. Čon byl odsouzen k smrti, později mu byl trest snížen na doživotí. Ro byl odsouzen na 22,5 let, což mu bylo na odvolání zkráceno na 17let. Oba byli propuštěni z vězení v prosinci 1997, kdy byli omilostněni prezidentem Kim Jöng-samem. (Wikipedia [online]. http://en.wikipedia.org/wiki/Roh_Tae-woo)

¹⁶ Kvůli znehodnocení wonu došlo k prudkému poklesu HDP a Korejská republika byla nakonec nucena si vzít půjčku od Mezinárodního měnového fondu ve výši 58 miliard dolarů. Posledních 140 miliónů dolarů z dluhu zaplatila KR v září 2001. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 15)

¹⁷ V roce 1998 stoupla nezaměstnanost na 10%. (Eckert, 2001, s. 318)

chtěla světu ukázat svou sílu a sounáležitost.¹⁸ V případě, že se hrál zápas bez korejské účasti, fandili fanoušci vždy týmu té země, která poslala své vojsko bojovat za KR během Korejské války. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 105-106) Toto „splácení dluhu“ z války se odehrává dodnes, viz. humanitární pomoc Filipínám po tajfunu v roce 2014

1.2. Současná korejská společnost

„Moderní korejská společnost se formuje v dlouhém období, od otevření Koreje zhruba do šedesátých let 20. století.“ (Löwensteinová, 2008, s. 294) V předchozí podkapitole jsme si nastínili hlavní činitele, které ji v tomto období ovlivňovali, a na následujících řádcích se pokusíme představit korejskou společnost takovou, jakou ji můžeme vidět dnes.

Korea je v současnosti zemí plnou kontrastů, na jedné straně povinná společenská shoda, na druhé straně individualismus, soupeřivost a nezávislost. V Koreji můžeme, s ohledem na vývoj posledních desetiletí, nalézt jak progresivní, tak konzervativní tendence, koexistující západní a asijskou mentalitu. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 17-60)

Jak jsme již zmínili výše, postavení vůči ostatním je jedním z nejdůležitějších prvků v konfuciánské společnosti. Vztah k ostatním určujeme na prvním místě dle toho, zda-li je druhá strana vůči nám níže či výše postavená. Toto je patrné v každodenní komunikaci s Korejci, jelikož postavení vůči danému člověku určuje, jakým způsobem s ním můžeme či musíme hovořit.¹⁹ (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 65-66)

V postavení vůči ostatním není rozhodující pouze seniorita a věk, ale i příslušenství ke stejné skupině. Každý je součástí nějaké skupině, ať už rodiny, školy či národa, a od příslušenství k dané skupině je nemožné se jakkoliv oddělit. Proto výraz, který Korejci používají v běžné komunikaci je *uri*, tedy my. Pokud hovoří z pozice člena té dané skupiny, neříkají *já*, ale *my*. Korejci mezi sebou nikdy nemluví o Koreji jako *hanguk* (Korea), ale vždy *uri nara* (naše země), stejně tak matka není „moje matka“ či *omma*, ale *uri omma*, jelikož není jen mojí matkou, ale je i matkou mých sourozenců. Opakem k *uri* je *nam*, tedy ti ostatní,

---

¹⁸ Postup do semifinále znamenal pro Koreu historický úspěch a tehdejší fotbaloví reprezentanti jsou dodnes považováni za největší fotbalové legendy.

¹⁹ Proto první z informací, na kterou se Korejci při prvním setkání ptají, je věk, případně i absolvovaná škola, rodiště či povolání rodičů. Většina cizinců bývá často šokována, když jsou dotazováni na takto osobní otázky. Ač se to může na první pohled zdát urážející, zvláště pro ženy cizinky, nezvyklé být dotazovány na svůj věk, pro Korejce je toto základ pro další komunikaci. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 65-66)

ti, kteří nepatří do stejné skupiny. Nejčastěji bývají jako *nam* označováni obecně cizinci. Podle výzkumu doktora Ozaki, provedeného mezi korejskými pracovníky japonské firmy v Koreji, jsou *nam* všichni kromě mojí rodiny a přátel, jsou to lidé, které neznám a nemám s nimi nic společného. Tedy všichni, koho nemůžeme označit jako *uri*. (Ozaki, 2005) Toto můžeme vidět jako jeden z důkazů, že ať se Korea snaží tvářit jako individualistická moderní společnost, tradiční kolektivismus v ní zůstává dodnes.

Ačkoliv Korejci sami sebe označují za dynamický, progresivní a na budoucnost orientovaný národ, dynamičnost v korejském pojetí se může někomu jevit jako bezohlednost a agresivita bez respektu k minulosti. (Geier, 2006) V dnešní konfuciánsko-kapitalistické společnosti je postavení z velké části určováno úspěšným získáním majetku, které je materialisticky dáváno na obdiv, jako umístění a velikost domu, automobily, značkové oblečení apod. Korejci se tak ocitají v dilema mezi tradičními hodnotami, vzděláním²⁰ a třídním postavením, a kapitalismem, kde hlavní roli hrají peníze. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 18)

Dle informací z podnikatelských časopisů z posledních let, Korea je nejvíce digitálně propojenou zemí světa (Smith, 2006; Wray, 2007) a korejská mládež má nejvyspělejší technologické návyky na světě. (Fine, 2006) Některé z moderních technologických pokroků posilují tradiční konfuciánské společenské hodnoty, např. počítače a přístup k internetu usnadňující studium, na druhou stranu jsou tyto vymoženosti častou překážkou v budování tradiční rodinné soudržnosti a jsou příčinou rozšiřujících se mezigeneračních propastí. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 112) Moderní technologie navíc dovolují žít lidem naprosto nezávisle na ostatních, a tak roste počet těch, kteří žijí sami. Tradiční trojgenerační soužití pod jednou střechou je pasé již od počátku 20. století. Dle dat z roku 2005, nežilo ani 40% starých lidí se svými dětmi. Ačkoliv roste počet těch, kteří by byli ochotni odejít žít do domova pro seniory, mnoho z jejich potomků není schopno jim toto dopřát, z důvodu dluhů či vysokých výdajů na vzdělání svých dětí.

---

²⁰ Jižní Korea patří mezi země s nejvyšším počtem vysokoškolsky vzdělaných. Korejští rodiče jsou přesvědčeni, že peníze do vzdělání jsou celoživotní investicí, a utratí tak za vzdělání dětí v průměru více než 40% ze svých příjmů. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008)

1.3. Korejská rodina

Je to právě rodina, kde se člověk učí hierarchické zvyky, přisvojuje si pravidla úcty a společenského chování (Benedictová, 1946), je proto naprosto nezbytné si ukázat, jaké role kdo v rodině má, na základě jakých principů se role dělí a jakou funkci pro člověka rodina představuje. Korejce bychom mohli označit jako jedny z nejvíce rodinně orientovaných národů na světě. Rodina byla a je základem společenského života v Koreji a její udržování bylo tím nejdůležitějším v konfuciánské společnosti. (Mattielli, 1977)

Konfuciánská patriarchální²¹ společnost byla uspořádána podle dvou hlavních zásad, za první, že muži jsou nadřazeni ženám, za druhé, že starší jsou nadřazeni mladším. (Kim, 1993, s. 71) Jak Osgood (1951) zdůrazňuje, stárnutí v Koreji vždy neslo výhody jak pro muže, tak pro ženy, jelikož věk hrál důležitou roli.

Rozdělení rolí na ženské a mužské jsou v korejské rodině dané už někdy od 15.- 16. století. (Löwensteinová, 2008, s.285) Děti byly podle pohlaví rozdělovány od věku sedmi let. Zatímco chlapci se věnovali studiu čínských klasiků, dívky byly omezeny na život ve vnitřních částech domu, kde trávily čas vyšíváním, domácími pracemi a vařením obětních jídel pro obřady předků. (Chung, 1986) Nejdůležitější knihou pro vzdělání dívek byly spisy *Nahun*, které sepsala matka krále *Söngdžonga* (1457-1494, 成宗) královna *Sohje* (1437-1504, 昭惠王后韓氏). Kniha zdůrazňovala základy chování žen, jako je cudnost, a vzdělávala dívky pro budoucí manželský život, pro roli snachy, poslušné a oddané manželky a moudré matky. (Kim, 1986; Deuchler, 1977; I, 1978)

„Úkolem patriarchy rodiny bylo spravovat majetek a rodinné finance, komunikovat s úřady, platit daně, vykonávat rituální obřady a projít vojenskou službou. Jeden člověk tak nesl tíhu zodpovědnosti za celou rodinu i široké příbuzenstvo. Patriarcha rodiny se členy své domácnosti komunikoval a kontroloval je.“ (Löwensteinová, 2008, s. 285) Povinností ženy bylo především starat se o dům a o děti.²² Navzájem si s manželem do svých kompetencí nezasahovali a ve velké části nezasahují dodnes. Ačkoliv správa nad financemi rodiny je nyní

---

²¹ Patriarchie je definována jako společenská stavba a systém, kde muž, hierarchicky nadřazený, dominuje, utiskuje a využívá ženu. V tomto systému jsou práva a prospěchy členů rodiny podřízené patriarchovými. (Walby, 1990; Čo, 1988)

²² Paradoxně korejská matka měla mnohem více autonomně rozhodující roli než čínská nebo japonská matka. (Pye, 1985, str. 75) Stojí za to poznamenat, že korejské ženy měly vždy na starost klíč od komory s jídlem, která byla primárním indikátorem bohatství a finančního zabezpečení ještě za dynastie I, především mezi vrstvou *jangbanů*. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 58)

ve většině případů v rukou manželky²³, výchova dětí i starání se o dům rovněž zůstávají čistě manželčinou prací. Přestože roste počet tzv. *matpõri pubu*, neboli manželů, kteří oba navštěvují zaměstnání, a ženy tak přispívají do rodinného rozpočtu, manželů, kteří by se účastnili na domácích pracích, nepřibývá. Domácí práce byly vždy povinností ženy a i v současnosti je pro mnoho mužů naprosto nepřijatelné, aby po nich bylo požadováno s něčím takovým pomáhat.

Rozdělení ženského a mužského světa bylo patrné i v domě jako takovém, kde byly jasně odděleny ženské části od mužských. Tradičně bývalo běžné, aby manželský pár žil v oddělených místnostech, *sarangbang* pro muže a *anbang* pro ženu. *Sarangbang* byla místnost vyčleněná pouze pro patriarchy a mužské členy rodiny a byla místností, kde patriarcha přijímal hosty z venku. Z výsledků výzkumu profesorky Pak (Park, 2001) je patrné, že od sedmdesátých let minulého století s tím, jak se rodina začala omezovat na soužití pouze rodičů a dětí, místnost, která by byla vyčleněná výhradně pro muže, už téměř z korejských domácností vymizela, a manželé obvykle používají společně největší pokoj domu. Dcerám bývá přidělena místnost ve vnitřní části domu, obvykle vedle kuchyně, jelikož potřebují být chráněny a zároveň být při ruce v kuchyni, a synové mají pokoj u vchodu domu. *Anbang* je tak v současnosti místností přístupnou pro všechny členy rodiny, kdy zodpovědnou je za ní manželka, nikoli patriarcha.

V důsledku industrializace a modernizace prošla i stavba korejské rodiny zásadními změnami. Zvyšuje se tendence žít pouze v rámci nukleární rodiny, tj. jen rodiče a děti. Rozhodnutí žít bez manžellových rodičů však překvapivě nebývá vždy rozhodnutím manžela, i v případě, že je nejstarší syn, ale velmi často o tom rozhoduje manželka. Jelikož je to ona, kdo by se o ně musel denně starat, když je manžel v práci. Takovéto omezování svobody není nic, co by většina mladých korejských manželek byla ochotna podstoupit. Pokud si to tedy mohou finančně dovolit, raději pro ně zaplatí ošetřovatelku nebo pobyt v domě s pečovatelskou službou. (Kim, 1993, s. 76 -77)

---

²³ Ve výzkumu profesorky Pak (2001) 10 z 12 dotazovaných manželek odpovědělo, že má absolutní moc nad manželovým účtem a nakládáním s jeho platem. Manželi je pak přiděleno kapesné, přestože peníze vydělal on sám. Ohledně koupě domu, rovněž financované čistě z manželových prostředků, odpovědělo 8 dotazovaných, že při výběru a koupi bytu měly ony rozhodující slovo. (Park, 2001, s. 51-52)

1.3.1. Hjo - oddanost dětí vůči rodičům

Hjo (孝), nebo-li láska či oddanost k rodičům, je základní ctností konfucianismu a nejzákladnější morální zásadou v korejské společnosti. My si v této podkapitole stručně vysvětlíme, jaké podoby *hjo* má a co všechno chápeme pod tímto pojmem. Záměrně se vyhneme historickému výkladu a zaměříme se na to, jak ke *hjo* přistupují současní Korejci.

Hjo se nevztahuje jen k rodičům, ale i k zemřelým předkům. *Hjodža* (孝子) a *hjonjŏ* (孝女) jsou syn, resp. dcera, kteří respektují rodiče a splácejí jim obětavost, kterou vynaložili při jejich výchově. *Pulhjo* (不孝), chování se neuctivě k rodičům, jen naopak jedním z největších morálních provinění v korejské společnosti. Mít děti, které se chovají uctivě a s respektem, bylo a je největší pýchou pro rodiče. *Hjo* neznamenal být uctivý pouze ke svým rodičům, ale také k zemřelým předkům. V praxi mělo *hjo* hne několik podob, například *bosin* (保身) znamená chránění vlastního těla. Jelikož tělo nám dali naši rodiče, tím, že budeme sami sebe chránit a fyzicky se o sebe starat, projevíme tak respekt k rodičům. Bolest dětí znamená bolest rodičů, a tak je naší povinností se o sebe starat a žít dlouhý život. *Sibong* (侍奉) je oddaná služba rodičům. Od dětí se očekává, že budou poslouchat a respektovat své rodiče a ve stáří či nemoci se o ně postarají. *Inä* (仁愛) je láska a respekt k rodičům, díky které získáme náklonnost a respekt lidí v našem okolí. (The Korea Blog, 2012, <http://blog.korea.net/?p=9392>; Kim, 1993, s. 78; Underbart Landet, Korea, 2010, <http://henrikchoi.blogspot.cz/2010/07/hyo-filial-duty-spirit-of-korea.html>)

Navzdory změnám, jakým korejská společnost od 60. let prošla, je stále *hjo* primární morální ctností, avšak očekávání, která rodiče mají od svých dětí, se zmenšují a lidé ve stáří raději spoléhají sami na sebe. Tradičně žili potomci společně se svými rodiči do té doby, dokud se nevдали či neoženili. To se netýkalo nejstaršího syna, od kterého se naopak očekávalo, že se s manželkou o jeho rodiče postarají a budou žít s nimi. Nejstarší syn tak byl jako budoucí manžel pro mnoho žen nežádoucím, jelikož život s ním znamenal i život s jeho rodiči. Synů, kteří by žili v současnosti se svými rodiči, rapidně ubývá, a mnoho rodičů ani budoucí společnéžití od svých dětí neočekává. Modernizace a kapitalismus měly zásadní vliv na *hjo* v tom ohledu, že zatímco bohatí rodiče jsou hodni respektu, chudí rodiče se stávají pro své potomky přítěží. Přestože dostávání kapesného je pro děti naprostá samozřejmost, dávat kapesné starým rodičům už tak samozřejmé není, jelikož životní náklady rostou a mnoho rodin má problém uživit sebe, natož prarodiče. (The Korea Blog, 2012, <http://blog.korea.net/?p=9392>; Kim, 1993, s. 77-78)

Hjo jako základ tradiční korejské společnosti a povahy Korejců, jakkoliv se přístup k němu v posledních letech změnil, přežívá dodnes a je předáván morální výchovou z generace na generaci. Od každého se očekává, že bude ke svým rodičům co nejzdvořilejší a respekt k nim bude chovat i po jejich smrti.

1.4. Korejská etiketa

Etiketa jsou nepsaná pravidla společenského chování. Jsou předpokladem harmonických vztahů ve společnosti a správným dodržováním etikety vyjadřujeme respekt k ostatním a dáváme najevo, že si jsme vědomi, co se od nás v dané situaci společensky očekává. V případě chování v rozporu s etiketou, je na daného člověka pohlíženo jako na nezdvořilého či nevychovaného. Etiketa se obvykle soustřeďuje na styl oblékání, způsob pozdravu a gest, chování při jídle a chování k opačnému pohlaví. (Wikipedia [online], Etiketa, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Etiketa>)

Základy korejské etikety leží v konfucianismu, a přestože se současná generace cítí podstatně méně svázaná těmito pravidly, hodně z tradice přežívá dodnes. Cizinci se v tomto ohledu chovají mnohem méně formálně, což se často mění v případě, že se na delší dobu v Koreji usídlí. V takovém případě dochází, a to vědomě i podvědomě, k přijetí korejského myšlení za své. Cizinci se poté často zdá, že je s ním zacházeno jako s Korejcem, což nemusí být tak pravda, jelikož na ne-Korejce bude v Koreji vždy pohlíženo jako na cizince. (De Mente, 2004, s. 89-90) Chceme-li více pochopit korejskou mentalitu a předejít tak nedorozuměním při komunikaci, je dobré být obeznámen s korejskými mravy a etickými základy.

Pokud si chceme udržet harmonické vztahy s Korejci, musíme být schopni dvou hlavních nepsaných pravidel etikety, a to *čchemjŏn*, neboli udržení si tváře, a *nunčchi*, taktu. V tradiční korejské společnosti byla schopnost zachovat si tvář rozhodující pro reputaci a postavení ve společnosti. Tvář bychom si měli umět udržet v případě studu i hrdosti, ať už jsme něčeho dosáhli, či jsme se naopak něčím provinili. Oak a Martin definují *čchemjŏn* jako „prestiž, hrdost, důstojnost, úctu a reputaci spojenou se svým postavením....znamená to žít odpovídajíc

očekávání ostatních podle postavení svého a své rodiny ve společnosti“ (Oak and Martin, 2000, s. 30) Očekává se tedy, že člověk bude v každodenní komunikaci vynakládat velké úsilí, aby se vyhnul jakýmkoliv ostudným incidentům, kvůli kterým by on či ostatní byli donuceni ztratit svou tvář. Schopnost udržet si tvář je v korejské společnosti velmi důležitou, v praxi to vypadá například tak, že pokud student není přijat na vysokou školu odpovídající postavení jeho rodiny, je nucen opakovat zkoušky tak dlouho, dokud se na dostatečně prestižní univerzitu nedostane. Přibývá případů, kdy rodiče raději pošlou syna či dceru studovat do zahraničí, než aby chodil na některou z podřadných korejských univerzit. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 72-74)

Nunčchi je takt, jakési čtení mysli, nebo lépe řečeno cit pro to, co je a co není vhodné, tedy naprosto neopomenutelná součást komunikace v jakékoliv společnosti, a zvláště v té korejské. Mít *nunčchi* znamená být bystrý a umět číst mezi řádky. (Kim, S., 2003) V praxi to znamená, že jeden mluvčí dá druhému znamení, může se jednat o neverbální i verbální znamení, změnu tónu hlasu či přímé sdělení, a od druhého se očekává pochopení situace a příslušné reagování na ni. (Samovar & Porter, 2003) Díky vzájemnému porozumění *nunčchi* lze docílit nejen úspěšné komunikace, ale zároveň bude oběma stranám zachován *čchemjŏn*, v případě neporozumění a selhání v *nunčchi*, obě strany *čchemjŏn* ztrácí. Někteří autoři zastávají názor, že jak *nunčchi*, tak *čchemjŏn*, pod vlivem Západu ztrácí v současné korejské společnosti na důležitosti. Já osobně se přikláním k tomu, že oba dva jsou základem etikety a naprostou nezbytností při komunikaci i s mladou přetechnizovanou generací.

Klíčem k úspěšné komunikaci s Korejci je zachování si tváře *čchemjŏn*, čtení mysli *nunčchi* a v neposlední řadě však i *kibun*. *Kibun* se obvykle překládá jako „nálada“, jedná se však o daleko širší škálu emocí, nezahrnující pouze daného jednotlivce. (Crane, 1968; Oak & Martin, 2000) Pro zachování harmonického vztahu, je nutností umět přečíst *kibun* ostatních a dokázat ji zachovat. Narušení *kibun* může mít za následek konec konverzace či dokonce vztahu jako takového. K narušení *kibun* dochází nejčastěji v případech, kdy člověk nějakým způsobem urazí výše postaveného. (Crane, 1968) Podle konfuciánského kladení důrazu na harmonii a hierarchický pořádek mezilidských vztahů, jednatel by měl vždy vykazovat respekt a zájem o *kibun* druhého, stejně jako *kibun* celé skupiny. Udržování *kibun* je v praxi klíčové například při obchodních praktikách, jelikož ve světě businessu je společensky důležité neprojevat své pocity skrze výraz v obličeji, čímž bychom mohli projevit neúctu k tomu, s nímž jednáme. (Oak & Martin, 2000) Pokud se chceme s Korejci sblížit, je třeba vždy vědět, jak udržet jeho *kibun*, jeho náladu, pocity a stav mysli. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 78)

Klanění se výše postaveným jakožto projev respektu a podřízenosti, není ve starých kulturách ničím výjimečným, Číňané však toto dovedli ještě dál a z klanění udělali prostředek komunikace, a to jak běžného pozdravu, tak i dávání sbohem či vyjádření omluvy. Poklona *čöl* byla do Koreje představena z Číny v roce 109 př. n. l. a představuje formální způsob pozdravu dodnes. Způsobů, jakými se poklonit, je mnoho. Obvykle platí, že čím výše je ten druhý postavený, tím hlubší by poklona měla být. Stejně tak v případě omluvy bývá poklona hlubší než obvykle. Obecně se od cizinců klanění neočekává, jelikož to není způsob pozdravu vlastní jejich kultuře. Korejci, zvyklí se setkávat s cizinci, automaticky podávají ruku, ale často i s menší poklonou. V případě, že sedíme, ale potřebujeme někoho úklonou zdvořile pozdravit, očekává se, že vstaneme a pozdravíme, neprovádíme tak vsedě. (De Mente, 2004, s. 106-107)

Cizinci mívají při prvním setkání s korejskou kulturou často velmi protichůdné názory, jedni mají Korejce za laskavé, druzí za neomalené. K pozitivnímu prvnímu dojmu dochází obvykle v případě, že je člověk, cizinec, pozván k jídlu.²⁴ A Korejci jsou, co se pohoštění hostů týče, velmi štedří a laskaví. Sdílení jídla s ostatními je velmi důležitý prvek společenského života, kdy spíše než o jídlo jako takové jde o utváření mezilidských vztahů. Jí se hůlkami obvykle z jedné hlavní společné nádoby a během jídla se vede hovor na nejrůznější témata. Většina Korejců, mohou říci z vlastní zkušenosti, je zvyklá při jídle neustále udržovat hovor a bývá v rozpacích, pokud se věnujete pouze jídlu. Naopak špatný první dojem z Korejců člověk získá, pokud se nejprve ocitne v nějaké větší skupině, například na ulici. Korejci často do sebe nevědomky vrážejí a to obvykle bez jakékoliv omluvy. Samozřejmě, jsou i tací, kteří se omluví, většina však považuje ostatní za cizí subjekty *nam*, tudíž nic, co by se jich osobně týkalo. (Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N., 2008, s. 81)

V případě, že v Koreji pobudeme delší dobu, či získáme v Koreji zaměstnání, události, které se určitě nevyhneme, je *hösik*, neboli společná večeře, obvykle s kolegy či známými. Pokud obdržíme pozvání na takovouto akci, není slušné pozvání odmítnout, a v případě, že se jedná o firemní večeři s nadřízeným, je odmítnutí téměř nepřijatelné. Stejně nemyslitelné jako

---

²⁴ Co se především venkova týče, celá rodina tradičně jedla společně v místnosti *anbang*, kdy muži jedli u stolu každý ze své misky, zatímco ženy jedly na zemi ze společné dřevěné mísy, tzv. *hamdžinbak*. V některých případech jedli muži v sami v *sarangbang* a ženy jedly v *anbang* z *hamdžinbak*, nebo muži jedli sami v *anbang* a ženy dojíдалy zbytky v kuchyni. Striktní linie mezi muži a ženami tak byla patrná i při stravovacích návycích. V současnosti jí běžně celá rodina spolu. Pokud se jí u stolu obdélníkového tvaru, otec a synové sedí u delší strany stolu, zatímco manželka a dcery u kratších stran. To, aby muž měl nejsnadnější přístup ke všem jídlům a mohl sedět co nejpohodlněji. Nejlepší jídlo, maso, bývá umístěno před nejstarší z rodiny, patriarchu a nejstaršího syna, stejně tak výběr jídla bývá ovlivněn tím, co má otec rodiny nejraději. (Park, 2001, s. 53-55)

odejít z práce domů dříve než nadřizený či *sōnbā*. Cílem *hōsik* je upevnění kolektivu a úleva od stresu, jelikož se ale tyto večere obvykle protahují až do ranních hodin, většina zaměstnanců je nevíta s velkou radostí. Co se etikety u stolu týče, jedním z nejdůležitějších pravidel je pozvednout hůlky a začít jíst až po té, co tak učinil nám nadřizený či starší. Mlaskat či srkat u jídla také není slušné, každý, kdo ale někdy jedl s Korejci, ví, že většina z nich jí velmi hlasitě. Při placení se očekává, že účet platí nejmladší, není to však samozřejmostí a naopak případů, kdy vše zaplatí nejstarší či nejvýše postavený, je mnoho. Při placení není zvykem nikdy dávat spropitné, poněvadž je již zahrnuto v ceně.

Téměř vždy, když se člověk sejde s Korejci na večeri, pití alkoholu je běžnou součástí, hlavně mezi muži. Alkohol je nejběžnějším prostředkem rozvíjení a udržování mezilidských vztahů mezi kolegy či pracovními partnery, a to hlavně u mužů. Člověk, který alkohol nepije, ať ze zdravotních, náboženských či jiných důvodů, je považován za nevlídného a nespolečenského. Podřizení by měli svým nadřizeným alkohol dolévat, v opačném případě nepřipadá v úvahu alkohol odmítnout. Sklenička se drží jednou rukou a druhou se přidržuje, přičemž se při pití hlavou mírně odvrátí směrem od nadřizeného. Toto platí nejenom v situacích s nadřizeným z práce, ale kdykoliv budeme jíst či pít s někým starším nebo výše postaveným. V případě, že jíme nebo pijeme alkohol s blízkými, tato pravidla nejsou nutností, naopak přílišná zdvořilost může být druhému člověku nepříjemná. (De Mente, 2004, s. 138-139)

Jednou z nejvíce matoucích věcí při běžné komunikaci je oslovení. V Koreji je okolo 300 různých příjmení, nejčastějšími jsou Kim, Pak a I, jejichž nositelé tvoří asi polovinu populace. Křestní jména se skládají ze dvou znaků, jednoho daného a jednoho generační po rodičích či prarodičích, které dostává nejstarší syn, resp. nejstarší dcera. Jméno je vybráno podle očekávání, které rodiče k dítěti mají a jelikož je jméno přikládána velká váha, často se s výběrem obrátí na pomoc profesionála. Vdané ženy se nejčastěji oslovují *adžumōni* nebo *adžumma*. Manžel a příbuzní ženu oslovují jako matku dítěte, např. jmenuje-li se syn Minho, jí budou říkat *minho ōmma*, Minhoova maminko. Oslovovat Korejce jménem připadá v úvahu pouze u členů rodiny či blízkých přátel. V ostatních případech daného člověka oslovujeme podle našeho postavení k němu. Je-li to starší spolužák či kolega, použijeme výraz *sōnbā*. U lidí, se kterými jsme si blízcí, ale jsou starší, můžeme použít oslovení *oppa*, *ōnni*, *nuna* nebo *hjöng*. Speciální výrazy se týkají pracovišť, kde nadřizené oslovujeme podle jejich pozice ve firmě. Nejsnadnější způsob, jak titul zjistit, je podívat se na vizitku dotyčného. Obvykle se předpokládá hovořit k cizímu člověku zdvořilou řečí, v případě, že je výrazně mladší,

můžeme od honorativů opustit a použít formu podobnou českému tykání, naopak u starších toto v žádném případě nelze. Oslovování je v Koreji velmi citlivou záležitostí a jeho nevhodným výběrem může člověk pokazit první dojem, který nespraví ani nejlepší způsoby chování. (De Mente, 2004)

2. Počátek života a s ním spojené rituály

Narození dítěte je odjakživa v Koreji velmi významnou událostí, a to nejen pro rodiče dítěte, ale i pro celou rodinu. Otěhotnění ženy tradičně předchází mnoho rituálů a zvyků a velká pozornost je věnována i prenatalní výchově. V této kapitole si představíme zvyky, které samotnému početí předchází, dále rozebereme sny o početí a jejich vliv na budoucnost dítěte. Velká část bude věnována preferenci synů, neboť v tradiční korejské patriarchální společnosti byly dcery nežádoucí a úkolem každé manželky bylo především zplodit manželi syna, resp. syny. Dále rozebereme samotný porod a poporodní péči, která je matkám věnována a to až k prvním narozeninám dítěte a oslavám s nimi spojenými.

2.1. Zvyky předcházející početí

Od vdané ženy se vždy očekávalo, že po svatbě bude mít dítě, jelikož narození dítěte určovalo její status v rodině i ve společnosti. Žena, jež dítě mít nemohla nebo nechtěla, nesplnila svoji povinnost jako manželka a stala se ostudou pro rodinu. V bohatších rodinách se toto řešilo přijetím konkubíny, které byla ještě nesvéprávnější než bezdětná manželka. (Löwensteinová, 2008, s. 286) Dítě bylo považováno za nezbytné k naplnění řádného manželského života a bezdětná žena tak nebyla ženou a manželkou v pravém slova smyslu. (Kim, 1997, s.180)

Synové byli vždy v korejské patriarchální společnosti preferovaní a zvyky držené před otěhotněním se tak soustřeďují hlavně na početí syna, nikoliv dcery.²⁵ Úloha ženy jako manželky nebyla kompletní, dokud neporodila syna, ženy tak vykonávaly nejrůznější obřady, jen aby mohly manželi porodit mužského potomka. Věřilo se, že vlohy ženy k porození syna, je možno vyčíst z jejích fyzických rysů. Existovalo tzv. třináct fyzických požadavků, které měla mít žena s dobrými předpoklady k porození syna:

---

²⁵ Výběr pohlaví budoucího dítěte není ve světových kulturách ničím novým, např. Aristoteles, stejně jako talmud, doporučoval pro zplodění syna umístit lůžku rovnoběžně s osou sever-jih. Teorie řeckého filozofa Anaxagora, že pro početí syna je nejlepší poloha při pohlavním styku na pravé straně, byla natolik vlivná, že si francouzští aristokraté nechávali amputovat levé varle. Japonská Společnost pro volbu pohlaví pak doporučovala konzumovat zvýšenou dávku vápníku. V roce 1991 dva francouzští gynekologové doporučovali naopak konzumovat potravu bohatou na sodík a draslík a s nízkým obsahem vápníku a hořčičku, díky čemuž byla údajně pravděpodobnost početí syna o 80% vyšší. Jak je vidět na různorodosti všech teorií, spolehlivý způsob, jak ovlivnit pohlaví budoucího potomka, navzdory pokroku moderního výzkumu a medicíny, stále neexistuje. Jedinou možností, jak porodit dítě požadovaného pohlaví, je tak zjistit pohlaví zárodku a postarat se o včasný potrat. (Ridley, 1999, s. 100)

- obočí rovné a šikmé směrem dolů, čelo ploché a jemné
- hýždě velké a silné, široké břicho
- vyrovnaný hlas a dostatek dechu
- kůže průzračná jak voda
- ruce pěkně úzce tvarované
- obrys obličeje hranatý jako hlava husy nebo blechy
- zaoblená ramena a silná záda
- pevné a tmavé bradavky
- vysoký nos a šikmé oči
- hluboce usazený pupík, silné břišní svaly
- koutky očí dlouhé, šikmé a ne vlhké
- zářivá a voňavá plet'
- růžové dlaně

Naopak žena, nemající dobré předpoklady k porození syna, se poznala například podle vyčnívajícího čela, nízkého nosu, úzkých a bledých rtů a křehkého těla. (Cha, J.H., Chung, B.M. & Lee, S.J., 1977, s.120-121)

Pro početí syna či dcery bylo rozhodující také to, v jaký den měli manželé pohlavní styk. Pro početí syna byl obzvláště příznivé první, třetí a pátý den po ženině menstruaci, naopak druhý, čtvrtý a šestý den byl pravděpodobný pro početí dcery, tudíž v těchto dnech se manželé styku vyhýbali. Také se věřilo, že pokud byl ženin věk v lichém čísle, měla větší pravděpodobnost k početí syna v lichý den, naopak ve věku se sudým číslem by v sudý den počala holčičku. Způsobů, jak předpovědět pohlaví plodu, bylo rovněž nespočet. Pokud jsme zavolali na těhotnou ženu, otočila-li se doleva, očekávala syna, v případě otočení po pravé straně očekávala holčičku. Stejně tak se dalo pohlaví předpovídat podle bolesti v nohou či rukou, pravá ruka a noha byla předzvěstí holčičky, bolest v levé znamenala syna.

Existovaly i praktiky, u kterých se věřilo, že dokážou změnit pohlaví již počatého plodu. Pokud jsme umístily sekeru čepelí vzhůru pod matraci, na níž spala těhotná žena, pohlaví plodu se změnilo na chlapce. Další možností bylo vytrhnout tři dlouhá brka z ocasu kohouta a uložit je rovněž pod matraci těhotné. (Cha, J.H., Chung, B.M. & Lee, S.J., 1977, s. 121-122)

Věřilo se i v mnohá tabu ohledně nečistých věcí či nečistého chování, které by mělo negativní vliv na vývoj plodu. Těhotné ženy měly chodit vzpřímeně, měly se vyhýbat slaměným lanům a neměly sedávat na okraji dřevěné podlahy. Bylo také nepřípustné, aby těhotná žena kradla, neboť by se i její dítě stalo později zlodějem. Pokud těhotná žena snědla ovoce, které mělo dva kusy spojené v jedno, porodila dvojčata. Důležité bylo vyhýbat se

králíčimu masu, neboť jeho snědením by matka způsobila dítěti rozštěp rtu. Věřilo se také, že když by těhotná snědla kraba, dítě by později při kojení kousalo.

Zákazy se netýkaly jen těhotné, ale i ostatních členů rodiny, kteří s ní žili. Členové rodiny se nesměli hádat či se navzájem urážet, jelikož by to mělo špatný vliv na dítě. Pokud tak učinili či byli svědky nějaká hádky mimo dům, nesměli se domů vrátit v měsíc očekávaného porodu dítěte a vraceli se až po jeho narození. (Dong, 2005, s. 247)

2.2. Preference synů

Jak jsme již zmínili výše, v Koreji byli vždy synové upřednostňováni před dcerami. Tíhnutí k mužským potomkům souvisí s konfucíánským kladením důrazu na rodovou linii a uctívání předků, které je údělem syna, zatímco dcera po svatbě odchází do rodiny manžela.

Povinnost porodit manželovi syna byla pro ženy vždy velkým břemenem. V případě, že se ženě nepodařilo porodit syna, nesla to velmi těžce, mnohem hůře než samotný manžel, jelikož to bylo dáváno za vinu jí. Z faktického hlediska je to přitom muž, který ovlivňuje pohlaví dítěte a nikoliv žena.

V důsledku tlaku na ženu, aby porodila co nejvíce synů, vzniklo velké množství nejrůznějších zařkávacích a modliteb, které původně neměly s plodností a pohlavím dítěte nic společného, ale byly upraveny za tímto účelem. Tyto praktiky byly běžné do počátku modernizace, na venkově přežívaly až do korejské války, a v určité formě je můžeme nalézt dodnes. (Cha, J.H., Chung, B.M. & Lee, S.J., 1977, s. 113-114) Pokud žádný z jiných způsobů nefungoval a nedařilo se syna zplodit, přišly tak na řadu modlitby, tzv. *kidža* (祈子), k nejrůznějším božstvům, a to hlavně k *Samsin*, *Sansin*, Dračímu králi, božstvu Sedmi hvězd *Čchilsöng*, Buddhovi a rodinným předkům. (Kinsler, 1977, s.27-28)

Ženy byly schopné téměř čehokoliv, jen aby počaly syna. Naprosto běžným bylo i kradení provazu z brány domu, kde se nedávno narodil syn. Pokud na provazu visela borovicová větev a uhlí, znamenalo to narození dcery, červená čili paprička symbolizovala syna. Kradlo se pochopitelně pouze lano symbolizující syna. To poté žena toužící po dítěti použila na podpal při vaření rýže věříc, že snědení takto uvařené rýže jí přinese syna. Někdy byl provaz ponechán jen tak viset v ženě místnosti. Ztracení tohoto provazu bylo ale velkou tragédií pro rodinu, a tak se stavěli strážce na jeho ochranu. Pokud žena porodila syna, její předměty se staly velmi žádoucími pro ty, které takové štěstí ještě neměly. Věřilo se, že například i miska

na rýži, spodní prádlo či nůž z kuchyně jejího domu pomůžou zplodit syna i ostatním. (Cha, J.H., Chung, B.M. & Lee, S.J., 1977, s. 118-119)

Současná situace je taková, že mladé emancipované korejské matky se už často necítí být svázány povinností porodit syna. S klesající porodností mizí výrazná preference jednoho pohlaví a zároveň roste počet rodin, které tak mužského potomka vůbec nemají. Stejně tak přibývá párů, které spolu žijí, aniž by vůbec měli děti. V minulosti byly bezdětné páry tabu, v současnosti jde spíše o rozumovou volbu páru, který preferuje společný život bez dítěte.

Tradiční preferování mužského potomka spolu s rozvojem vyšetření umožňujících zjištění pohlaví plodu vedly v minulosti k častým interrupcím v případě, že plod byl ženského pohlaví. Tato vyšetření jsou v Asii prováděna od 70. let minulého století a v současnosti existují tři způsoby, jak zjistit pohlaví plodu, a to ultrazvukové vyšetření, odběr plodové vody (amniocentéza) a odběr choriových klků (CVS).²⁶ Absolutního maxima v počtu interrupcí na počet otěhotnění bylo dosaženo v Koreji v roce 1979, kdy na sto těhotenství připadalo 43 interrupcí. Ačkoliv je vyšetření plodu za účelem zjištění pohlaví v Koreji nelegálním, je stále velmi často praktikováno, oficiální statistiky v tomto případě pochopitelně chybí.

V důsledku těchto těhotenských vyšetření a následných interrupcí můžeme v Koreji pozorovat nevyrovnaný poměr pohlaví u současné populace. Největší rozdíl byl zaznamenán v roce 1990, kdy na 100 narozených dívek připadalo 116,5 chlapců, od té doby se poměr mírně vyrovnává. Dalším navazujícím demografickým důsledkem preferencí synů a interrupcí plodů ženského pohlaví je fakt, že bude čím dál tím těžší pro muže najít životní partnerku a uzavřít sňatek. Vezmeme-li v potaz, že většina mužů volí partnerku mladší než jsou oni sami, předpokládá se, že do roku 2020 bude poměr mužů ve věku 25-29 let k ženám ve věku 20-24 let 123:100. (Westley, S.B., Kim Choe, M., 2007, s. 2-8) V důsledku tohoto nelichotivého faktu roste počet mužů, kteří za partnerku volí starší ženu nebo tzv. „prodanou nevěstu“, tj. ženu, která přijde do Koreje za účelem sňatku s Korejcem (*kjŏrhon imindža*).²⁷

---

²⁶ Ultrazvukové vyšetření je nejlevnější, nejbezpečnější a nejrozsířenější metodou. Test však není přesný dříve než ve druhém trimestru těhotenství, což v případě následné interrupce může mít vážné následky pro matku. Ultrazvukové přístroje se v Koreji začaly vyrábět ve velkém v osmdesátých letech a dnes jsou běžně dostupné na všech klinikách a nemocnicích po celé zemi. (Westley, S.B., Kim Choe, M., 2007, s.3)

²⁷ V roce 2010 tvořili mezinárodní svatby 8% z celkových svateb v Jižní Koreji. Manželky pocházejí nejčastěji z Číny, Vietnamu, Filipín a Mongolska. Na sjednání mezinárodních sňatků existují speciální sňatkové kanceláře, které si za zprostředkování říkají o nemalý poplatek. Manželé se před sňatkem obvykle ani jednou nesetkají a hned po svatbě se zaměří na zplození potomka. Důvodem, proč se ženy provdávají za korejské muže bývá nejčastěji tíživá ekonomická situace. (Seol, D.H., 2005)

2.3. Sny o narození dítěte tchämong

S těhotenstvím je v Koreji často spojováno snění o početí dítěte, tzv. *tchämong*. *Tchämong* je zapisován čínskými znaky 胎 (*tchä*) ve významu plod, děloha či nenarozené dítě a znakem 夢 (*mong*) znamenající sen. Seligson *tchämong* definuje jako „sen o vlastním těhotenství nebo těhotenství někoho jiného, který předpovídá zatím nezjištěné početí dítěte, jeho pohlaví, osud a další charakteristiky.“ (Seligson, 1988, s. 28)

Sny o početí nejsou čistě korejskou záležitostí, ale nalezneme je i u jiných národů a v jiných kulturách. Záznam o věštění snů o početí nalezneme například v Knize písní (*Shijing* 詩經) pocházející někdy ze 11.-7. století před letopočtem. *Tchämong* snila i například matka Augusta Caesara, které se zdálo, že její sřeva byla vynesena ke hvězdám a natažena přes celou zemi a moře. Matka Alexandra Velikého měla sen o pohlavním styku s králem Libye Ammonem. Víru ve sny o početí podpořil především fakt, že matka Buddha údajně také prožila *tchämong*, scény z toho snu a ze života Buddha najdeme vyobrazeny na stěnách v mnoha korejských kláštorech. Prvním dochovaným korejským snem o početí je sen krále Suro (首陵) z království Kaja a jeho manželky, kteří měli sen o medvědu. (Seligson, 1988, s. 28-36)

Symbolů, objevujících se v *tchämong* je nespočet, obvykle se dělí do kategorií na nebeská znamení, znamení o počasí, pozemská znamení, sny o rostlinách, sny o zvířatech, sny o lidských bytostech, sny o bozích, sny o klenotech a sny o nejrůznějších domácích předmětech. (Seligson, 1988, s. 37) Sny se jednoduše dělily podle toho, jestli věštily narození syna či dcery. Sny věštící narození syna byly ty, v nichž se objevil drak, tygr, had, kuň, želva, hvězdná znamení, vzácné předměty či klenoty. Sny, ve kterých si žena oblékala hedvábné šaty nebo na sobě měla oděv vysoko postaveného úředníka, rovněž věštily narození syna. Symbolem pro narození ušlechtilého syna byl zlatý či stříbrný pohár, pás se zlatými hřeby, zlatá sponka do vlasů a jiné vzácné předměty. Symbolem pro narození dívky byly především květiny a rostliny, jako jsou lotos či třešeň. (Cha, J.H., Chung, B.M. & Lee, S.J., 1977, s. 125-126) Jak vidíme symbolem pro syna bylo vždy něco ušlechtilého či vzácného, symboly dívek byly naopak jemné a mírné. Symbol objevující se v *tchämong* nemusel být nutně pouze jeden, ale časté bylo objevení hned několika symbolů v rámci jednoho snu. Zjevení *tchämong* má v Koreji dlouho tradici a bylo vždy běžným jevem předcházejícím početí a narození dítěte.

2.4. Porod dítěte a poporodní péče

Porod byl Koreji vždy událostí důležitou nejen pro rodiče dítěte, ale pro celou rodinu. Jak jsme si ji zmínili v předchozích podkapitolách, od vdané ženy se očekávalo, že co nejdříve po svatbě otěhotní a porodí manželovi co nejvíce synů. Žena bez dětí nebyla považována za správnou manželku, proto žen, které by dobrovolně děti neměly, bylo a je jen velmi málo.

Od počátku modernizace měl na porodnost v Koreji největší vliv Program na plánování rodin. Ten byl zahájen korejskou vládou v roce 1962 v rámci prvního pětiletého plánu ekonomického rozvoje. Vláda vydala tento program za účelem snížení porodnosti pro dosažení rychlejšího ekonomického růstu. Byly rozšířeny nejrůznější formy antikoncepce, čehož výsledkem byl pokles porodnosti z 6,0 v roce 1960 na 1,6 v roce 1988.²⁸ Pokles porodnosti byl však příliš velký a vidina problému nízké porodnosti byla na dohled, a tak se vláda rozhodla nadále nepodporovat programy na snížení porodnosti. (Kim, 1997, s.178-179)

Lepší uplatnění na trhu práce a emancipace žen spolu s finanční náročností na vzdělání dětí mají za důsledek, že v současnosti je v Korejské republice jedna z nejnižších porodností na světě. Podle výsledků Korejského národního statistického úřadu (KNSO) dosáhla porodnost v roce 2013 pouze 1,19, což je o 0,11 méně než tomu bylo v roce 2012. Kromě snižující se porodnosti roste také věk, ve kterém mají ženy své první dítě. V roce 2012 byl průměrný věk prvních matek 30,5 let, což je přibližně o dva roky více, než tomu bylo před deseti lety. (Statistics Korea <http://kostat.go.kr/portal/english/index.action>)

Porod se tradičně odehrával doma za pomoci porodní asistentky a pod dohledem tchyně. Žena, jež chtěla u porodu asistovat jak porodní bába, musela sama předtím porodit nejméně tři syny, aby tak byla dostatečně kvalifikovaná a uznávaná. Rodička byla po porodu ponechána sama na lůžku, ze kterého měla vstát do šesti dnů. Pokud porodila holčičku, demonstrativně jako projev kajícího odmítala jíst polévku *mijökkuk*, která se v Koreji po porodu matkám podává. Po narození dítěte bylo na bránu domu vyvěšeno lano k odehnání zlých duchů, v případě syna viselo lano tři až pět týdnů, u holčičky pouze týden. Někteří rodiče, zklamáni z narození dcery, oblékali dívky do chlapeckých šatů v naději, že jim to přinese štěstí a příští potomek bude syn. (Cha, J.H., Chung, B.M. & Lee, S.J., 1977, s. 125) Ve stý den od narození dítěte byly sousedům rozdávány rýžové koláčky, na oplátku rodina dostávala peníze či příze, aby dítě žilo v bohatství dlouhý život. (Dong, 2005, 248)

---

²⁸ Hodnota značí průměrný počet dětí na jednu matku.

V současné době už všechny ženy běžně rodí v nemocnicích a kromě matky rodičky či tchýně bývají u porodu přítomni i manželé. Dříve byl porod brán jako čistě ženská záležitost, u které neměl muž co dělat, v současnosti ale přibývá žen, které chtějí, aby jim u porodu byl manžel oporou. (Kim, 1997, 185)

Korejská poporodní péče je velmi specifická, co se pravidel pro rodičku týče. Nejdůležitější je dodržení klidu po dobu tří týdnů, tzv. *samčhilih*. Během devíti měsíců těhotenství a při porodu je ženina pánevní kost natolik namáhána, že se doporučuje tři týdny po porodu odpočívat na lůžku a neprovádět žádné namáhavé činnosti. Žena by se také měla vyhýbat chladu, nenosit krátké rukávy, nechodit bosa a vyhýbat se větrákům a klimatizaci, zkrátka za každou cenu udržet tělo v teple. K jídlu se matkám tradičně podává polévka z mořských řas *mijōkkuk*.²⁹ Korejská poporodní péče také zahrnovala zákaz sprchování a mytí novoroďčky. Původně byl důvodem nejspíše nedostatečný přístup k horké vodě, a aby nehrozilo ženě nastydnutí, raději se až týden nemyla. (The Korea Times [online]. http://www.koreatimes.co.kr/www/news/culture/2013/01/319_129458.html)

V současnosti roste popularita tzv. *sanhudžoriwon*, tedy center pro poporodní péči. V těchto centrech je matkám zajištěna péče 24 hodin, a to včetně zaučení péče o novorozence, nejrůznější masáže apod. Kromě kojení jsou matka a dítě odděleni, kdy je o oba postaráno zdravotním personálem. Důvodem, proč navzdory vysokým cenám³⁰ popularita center stále roste, je fakt, že matce je dopřán klid na regeneraci po porodu a jelikož jsou výjimkou manžela návštěvy zakázané, ženy nemusí být stresovány návštěvami příbuzných. (The Korea Herald [online]. <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20140108000973>)

---

²⁹ To proto, že řasy mají prý schopnost čistit krev, detoxikovat tělo, jsou prospěšné pro návrat dělohy do původní polohy a podporují tvorbu mateřského mléka. Kromě vápníku, v lákniny a železa, které jsou po matku, po porodu chudokrevnou, prospěšné, je polévka dobrá i jako zdroj tekutin. (The Korea Times [online]. http://www.koreatimes.co.kr/www/news/culture/2013/01/319_129458.html)

³⁰ Ceny za péči v centru se liší podle lokality, v Soulu se pohybuje cena dvoutýdenního pobytu okolo 3-5 miliónů wonů, tj. cca 60 000-100 000 Kč. V těch nejluxusnějších centrech může cena vystoupat na více než 10 miliónů wonů, tj. cca 200 000 Kč.

2.5. První narozeniny dítěte

V dobách, kdy bývala dětská úmrtnost velmi vysoká, se stal první rok života dítěte důvodem k velkým oslavám. Tento den se tradičně oslavovalo překonání nejtěžšího, prvního roku života, a rodiče se modlili, aby dítě bylo i nadále zdravé a žilo dlouhý život. Často se oslavovalo už prvních sto dní, ty ale nebyly tak významné jako první narozeniny, korejsky *tol*.

Ze všeho nejdříve rodiče připravili modlitební stolek, na který umístili misku s rýží, polévku z mořských řas a misku čisté vody. Nedílnou součástí byl i rýžový koláček ze sladkých fazolí, který se na konci oslav nikomu nerozdával, neboť by to přineslo dítěti neštěstí. Po té, co byl stolek uchystán, se matka a babička začaly modlit za dlouhý život dítěte, a celé modlení ukončily poklonami. Modlení se směla zúčastnit pouze ženská část rodiny. V Soulu se tento obřad obvykle provádí v ranních hodinách, v některých venkovských oblastech se vykonává už večer před narozeninami.

Před samotnou oslavou *toldžančchi* je dítě oblečeno do tradičního oděvu, tzv. *tolbok*. Chlapci jsou oděni do *säkdongčögori*, kabátku s barevnými rukávy, vesty a čepice ozdobené zlatě nebo stříbrně vyraženými symboly pro štěstí. Jak chlapci, tak dívky mají na sobě pásek *toltti*, symbol dlouhověkosti, a sáček *toldžumöni* pro štěstí. Pro dlouhověkost dítěte také nejsou na oblečení použity žádné knoflíky. Dívky jsou oblékány rovněž do kabátku s pruhovanými rukávy, dlouhé sukně, čepice stejně jako chlapci mají na sobě i tradiční ponožky se štrápci.

Oblečené dítě je posazeno k stolu, který je speciálně připraven k této příležitosti. Jídlem, jež nesmí u prvních narozenin dítěte chybět, je bílý rýžový koláček *päksölgi*, který je po skončení rozdán odcházejícím hostům, s přáním dlouhého a šťastného života pro dítě. Tradičně se připravuje až 12 různých druhů rýžových koláčků *ttök*, kromě *päksölgi* nesmí chybět ještě *susukjöngdan*, rýžový koláček obalený v prášku z červených fazolí. Kromě toho je připravena i miska rýže, polévka z mořských řas a ovoce. Dítě je usazeno ke stolu tak, aby sedělo čelem k hostům. Protože je dítě malé a hosté by na něj dobře neviděli, sedělo tradičně na vrstvě matrací a polštářků, v dnešní době je běžné dítě usazovat do dětské židličky. (Suh, 2004, 455; Life in Korea [online]. <http://www.lifeinkorea.com/culture/tol/tol.cfm>)

Vrcholem oslavy je *tolčabi*, kdy se dítě posadí před stůl, na kterém jsou připraveny předměty jako nit, kniha, štětec, peníze, syrová rýže či šíp. Dítě je povzbuzováno, aby si jeden z předmětů vybralo. První věc, kterou dítě vezme do ruky, je chápána jako symbol jeho budoucnosti. Rýže a peníze znamenají bohatství, štětec a kniha vzdělání, šíp úřednický post či válečníka a nit je symbolem dlouhého života. Moderní doba ovlivňuje i předměty, jež jsou

dávány dítěti na výběr a místo štětce nebo šípu si tak dnešní děti vybírají třeba i stetoskop či soudcovské kladívko. (Suh, 2004, 455-456)

Tradičním darem k prvním narozeninám je zlatý prsten. Ten pochopitelně není určen k tomu, aby ho dítě později nosilo, ale rodiče z něj zaplatí náklady na vzdělání a výchovu dítěte. Jelikož zlatý prsten není věc, kterou by si mohl každý dovolit, zvláště pokud se nejedná o příbuzného, ale třeba jen o dítě kolegy z práce, skládá se na prsten i několik klidí dohromady. V současnosti však není ničím výjimečným darovat místo prstenu „je n“ oblečení či hračky pro dítě. (Life in Korea [online]. <http://www.lifeinkorea.com/culture/to1/to1.cfm>)

Upořádat pro dceru či syna velkou oslavu je známkou určité prestiže, a rodiče jsou proto ochotni vynaložit obrovské sumy za rezervaci v luxusních hotelích a salónech pro desítky až stovky hostů. Co se příprav a nákladů týče, je *toldžančchi* takovou druhou svatbou. Důvodem k monstrózním oslavám je fakt, že přibývá rodin, které mají jen jedno dítě, a tak pro něj chtějí za každou cenu to nejlepší. (The Korea Times [online]. http://koreatimes.co.kr/www/news/nation/2008/12/113_36327.html)

3. Svatba a život v manželství

V návaznosti na předchozí kapitolu se budeme na následujících několika stranách věnovat svatbě a životu v manželství, jakožto jednomu z nejdůležitějších mezníků lidského života. Ačkoliv svatba není akt, kterým by každý člověk za svůj život musel bezpodmínečně projít, pro Korejce je svatba symbolem dospělosti, je „normální“ se vdát či oženit a mít rodinu, naopak člověku, jenž zůstane svobodný, se dostává lítosti. (Kendal, 1996)

„Když jsem se ptala žen, proč se vdaly, smály se mojí absurdní otázce a říkaly, že chtěly žít normálním životem“. (Kim, E.S., 1993, s. 59)

Ačkoliv k uznání manželství dle současného korejského práva stačí jeho registrace, v očích společnosti je manželství uznané aktem svatebního obřadu. V této kapitole se proto zaměříme na svatební obřady současné i ty tradiční a stručně si vysvětlíme, co všechno svatebním obřadům předchází. Nemůžeme opomenout ani téma rozvodů a druhých sňatků. Vycházet budeme primárně z prací Laurell Kendal (1996) a Martiny Deuchler (1977).

3.1. Svatby a manželství na pozadí dějin

Svatba byla v Koreji vždy důležitým nástrojem k navázání vztahů s mocnými rody a upevnění třídních privilegií pro budoucí generace. Svatba tak nebyla záležitostí jednotlivců, ale celé rodiny, a přípravy mnohdy trvaly i celé roky.

Z historického hlediska bychom jednu z hlavních charakteristik sňatků v Koreji našli v polygamii, jež například v období Korjo nebyla ničím výjimečným. Bylo běžné, že úředníci nižších i vyšších tříd měli jednu manželku v hlavním městě a další někde na periferii. Jsou známy i případy, kdy měl muž ženy tři či dokonce čtyři. Mezi manželkami pravděpodobně nepanovala pevná hierarchie a všechny měly víceméně stejné postavení. (Deuchler, 1977; Kim, Ch.S., 1976) Dalším běžným jevem byly sňatky mezi příbuznými, a to především na královském dvoře období Korjo. Sňatky mezi nevlastními sourozenci či vzdálenými bratřenci a sestřenicemi byly častými hlavně do konce třináctého století, než byli členové královského dvora nuceni do sňatků s mongolskými princeznami.

Jednou z prvních změn, kterou s sebou přineslo období Čoson a neokonfucianismus na Korejský poloostrov, byl zákaz sňatků mezi příbuznými. Hlavní překážkou se však stal fakt, že rodové linie nebyly po dlouhou dobu jednoznačně odděleny, tudíž bylo nutno nejprve určit přesnou hranici mezi rody, které spolu smějí a které nesmějí uzavírat sňatky. V roce 1471 byl vydán edikt, který zakazoval uzavírat sňatky mezi příbuznými bližšími než bratranec a sestřenice přes jedno koleno, v roce 1667 pak byly zakázány sňatky mezi příbuznými se stejným příjmením, ale jiným rodovým postavením. Další změnou bylo určení pouze jedné manželky jako právoplatné chotě. Podle čínských vzorů bylo striktně rozděleno pořadí manželek, druh svatebního obřadu, čas, který muž strávil s tou kterou manželkou, ženino společenské postavení či její morální kvality.

Deuchler ve své práci podrobně rozebírá také věk, který byl pro svatbu ideálním. V roce 1471 byla zákonem určená věková hranice, pro chlapce mezi 16 a 30 lety, pro dívky 14 a 20 lety věku. Ačkoliv neexistují věrohodné statistiky, lze říci, že tato věková hranice nebyla vždy dodržována a ke svatbám docházelo v útlejším věku, než stanoval zákon. Z dat, pocházejících z konce šestnáctého a počátku sedmnáctého století, můžeme však říci, že manžel býval často až o deset let starší než jeho družka, a to především mezi vrstvou jangbanů. (Deuchler, 1977, 5-12)

Deuchler i Pak se shodují, že kvůli výrazným regionálním rozdílům je obtížné jednotně popsat typickou svatbu dynastie Čoson, avšak lze rozeznat některé její základní prvky, které se shodují. (Pak, 1991, Deuchler, 1992). „Žádný jiný obřad neodolal konfucianizaci tak jako ten svatební. Během období Čoson rozpor mezi původními zvyky a těmi importovanými, byl zřejmý, avšak zůstal nevyřešený.“ (Deuchler, 1977, s. 13)

3.1.1. Konfuciánský svatební obřad

Podoba konfuciánského svatebního obřadu se odvíjí od knihy Rodinné rituály (Ťia-li, 家禮) od Ču-Si.³¹ Ten formu, kterou převzal z dvou čínských knih - Kniha obřadů (Li-ťi, 禮記) a Obřady a ceremonie (I-li, 儀禮), upravil a jednotlivé části přejmenoval. Pořadí svatebního obřadu je v jeho podání následující: 1. nabídka k sňatku (*ũihon*), 2. zasnoubení (*napčchä*), 3. posláni svatebních darů (*nappchje*), 4. osobní setkání ženicha s nevěstou a uvedení jí do domu ženicha (*čchinjõng*), 5. představení nevěsty tchýni a tchánovi (*pugjõnkugo*), 6. představení nevěsty ve svatyni předků (*mjogjõn*), Ču přidal ještě sedmý krok, a to představení ženicha rodičům nevěsty (*sõgjõnpudži pumo*). Vrcholem celého svatebního obřadu byl čtvrtý krok, uvedení nevěsty do domu ženicha, po kterém následovalo slavnostní vzájemné poklonění novomanželů (*kjobä*). Obřad symbolizoval přestup nevěsty z rodové linie, ve které vyrůstala, do té, v níž stráví zbytek svého života.

Zásadním problémem pro zavedení tohoto modelu svatebního obřadu v Koreji byl fakt, že v Koreji bylo tradičně zvykem, a to mezi *jangbany* i prostým lidem, aby po svatbě spolu manželé žili v domě manželky. Toto se přičilo s konfuciánskou patriarchální tradicí, podle které odcházela žít manželka do rodiny manžela.³² Bylo tedy zapotřebí změnit stávající systém, ve kterém hrála manželčina rodina příliš velkou roli, tak, aby vyhovoval novým obřadním pravidlům. Do patnáctého století není dochován žádný záznam o svatbě, která by byla provedena řádně dle Čuova návodu. Zlomovou se stala až svatba krále Čungdžonga (中宗, 1506-1544) v létě roku 1517, který při svatbě svou třetí manželku osobně uvedl do paláce, a stal se tak prvním králem období Čoson, který tento obřad (*čchinjõng*) provedl. Ačkoliv tento krok vzbudil vekou pozornost, nedá se říci, že by se začal poté hojně rozšiřovat a běžně se praktikoval pouze tzv. půl-*čchinjõng*, tzn. po svatebním obřadu v ženině domě,

---

³¹ Ču-Si (朱熹, 1130-1200,) byl přední čínský učenec a filozof dynastie Song. Známé jsou především jeho komentáře ke Čtyřem knihám (Konfuciovy Hovory, Velké učení, Cesta středu, Meng-c').

Kniha Rodinné rituály je manuálem, jak vykonávat obřady tak, aby byly přístupné pro chudé i bohaté, jedná se o jakýsi kompromis mezi podobou rituálu ze starých knih a těm, které se praktikovaly v Číně 12. století. Čtyřmi hlavními rodinnými rituály jsou: zasvěcení do dospělosti (*kwan*), svatba (*hon*), pohřeb (*sang*) a uctívání předků (*če*). Dle názoru Patricie Ebrey, jež v roce 1991 vydala Rodinné rituály v anglickém překladu s vlastními komentáři, kniha na minimálně další dvě století zjednodušila a sjednotila praktikování čínských obřadů napříč regiony i společenskými třídami a vštípila lidem klíčové představy o kosmickém a společenském řádu. (Ebrey, 1991; Kendall, 1996; Wikipedia[online]. http://en.wikipedia.org/wiki/Zhu_Xi; PrincetonUniversityPress[online]. <http://press.princeton.edu/titles/4827.html>)

³² S tím souvisí i termín, který se v korejštině používá pro oženit se/vdát se, a to *čangakada* a *sidžipkada*, doslova jít do domu manželky, resp. manžela.

byla novomanželka představena rodičům manžela až druhý den. (Deuchler, 1977; Kendall, 1996)

Rozdíl mezi zakořeněnou tradicí a novou konfuciánskou etiketou byl příliš velký a spíše než konfucianizace původních zvyků, docházelo k přizpůsobení konfuciánských pravidel domácímu prostředí.

3.1.2. Korejský svatební obřad

Forma obřadu, tak jak ji Ču-Si popisoval v Rodinných rituálech, se dodržovala jen v podobě některých detailů, rozhodně se tedy nedá říci, že by se svatební obřady v Koreji řídily striktně podle nich. Korejský svatební obřad se tradičně skládal ze tří hlavních částí: zasnuby (*nappchje*), přednesení divoké husy (*čönan*) a vstup nevěsty do domu ženicha (*urje* nebo *ugwi*). Vrcholem obřadu bylo ženichovo předání husy, obvykle dřevěné repliky, nevěště, po kterém následovalo uvedení nevěsty do domu manžela.

Když chlapec dosáhl věku zralého pro svatbu, začali jeho rodiče s hledáním vhodné družky. Ta se vybírala na základě rodiny, ze které pocházela, jejího finančního zázemí, a samozřejmě také libivého vzhledu. Pokud dívka vyhověla všem kritériím, byl sňatek mezi otci budoucího páru domluven. V případě, že byla dívka či chlapec příliš mladí, ke sňatku jako takovému mohlo dojít až několik let poté. Pokud oba dospěli do potřebného věku, poslal otec ženicha oficiální dopis do domu nevěsty s výzvou ke sňatku. Dopis obsahoval mimo jiné i informace o ženichovi, jako hodinu, den, měsíc a rok jeho narození, či čtyři hvězdy (*sasöng*) a čtyři pilíře (*sadžu*), tj. osm znaků věštící jeho budoucnost. Dopis byl doplněn o podpis otce ženicha a také i nejstaršího z rodiny na důkaz toho, že se jedná o spojení zahrnující celý rod. Odpověď na tento dopis pak obsahovala datum první částí svatebního obřadu, tj. zasnub. (Deuchler, 1977, s. 17-18)

Pod zasnubami si představme truhlu se svatebními dary (*ham*), kterou poslala rodina ženicha do domu nevěsty. Jednalo se o železně či mosazně okovanou truhlu ze dřeva paulovnie, která kromě svatebních darů obsahovala také manželskou smlouvu (*honsö*). (Kendall, 1996, s. 204) Jako svatební dary se obvykle posílalo barevné hedvábí a nitě (nejčastěji modré a červené barvy), a nejrůznější symboly plodnosti, například kokony bource morušového nebo čili papričky. Po zasnubách se dívka považovala de facto za manželku, tudíž pokud ženich po

zásnubách ale před dokončením všech kroků svatebního obřadu zemřel, musela za něj tři roky truchlit jako právoplatná manželka a nesměla se již poté znovu vdát.

Svatební obřad se obvykle konal do jednoho roku od zásnub a probíhal v domě nevěsty. Poté co muž oznámil svou svatbu ve svatyni předků (*komjo*) nasedl na koně a spolu s otcem, strýcem a dalšími blízkými příbuznými a sluhy odjel do vesnice, kde žila jeho budoucí družka. Jako první ho uvítal otec nevěsty a ženich oběma rodičům předal živou nebo dřevěnou svatební husu (*kirögi*).³³ Potom se odebral ke slavnostnímu stolu, který byl přichystán pod stanem na dvoře nebo v hlavní hale domu. Na stole býval kromě rýže, rýžových koláčků, tomelu, polévky z mořských řas, sušených ryb a dalších potravin přichystán také bambus, větvička borovice a dokonce i dvě živé slepice, resp. slepice a kohout, zabaleni do červeného a modrého šátku. (Deuchler, 1977, s. 18-20; Life in Korea [online]. <http://www.lifeinkorea.com/>)

Bez ohledu na společenské postavení mohl ženich v den svatby obléct slavnostní oděv, tzv. *samokwandä*, který za normálních okolností směli nosit pouze úředníci, kteří prošli státními zkouškami *kwagö*. V den svatby tento oděv směl obléct každý nehledě na to, zdali zkouškami prošel nebo nikoliv. Oděv ženicha zahrnoval volné kalhoty (*padži*), krátkou vestičku (*čögori*), dlouhý kabát (*topcho*) a na vrchu svrchník vínové barvy (*talljöng*) s na prsou vyšitými dvěma bílými jeřáby a kolem pasu pásek (*kaktä*). Na nohy ženich oblékl bílé bavlněné ponožky (*pösön*) a obul kotníkové boty (*mokhwa*). Vlasy si muži stáhli do drdolu, omotali kolem hlavy pásku z koňských žíní a na to posadili černou čepici s dvěma malými křídélky po stranách (*samo*). Svatební oděv nevěsty byl mnohem komplikovanější než ženichův. Nevěsty oblékaly od spodního prádla (*sokgot*), spodničky (*soksokgot*) i růžové spodní tričko (*sokčöksam*) a růžový spodní kabátek (*sokčögori*), dále červenou sukni (*čchima*) a kabátek (*čögori*). Nejsvrchnější vrstvou pak byl buď tzv. *wonsam*, zelený hedvábný svrchník, či *hwarot*, červený hedvábný svrchník.³⁴ Nedílnou součástí oděvu byl i vyšívání opasek (*tädä*), hedvábné boty (*kkotsin*) a bílé bavlněné ponožky (*pösön*). Vlasy měla nevěsta také stažené do drdolu a ozdobené slavnostní korunkou z černého hedvábí (*čökduri*, *hwagwan*), dlouhou kovovou sponou (*pinjō*) a dlouho vyšívanou hedvábnou stuhou (*küntänggi*). V období Čoson nebylo

---

³³ Pár hus symbolizoval ženicha a nevěstu. Divoké husy po smrti „partnera“ nehledají náhradu a jsou věmy až do smrti, novomanželé by si tak měli být stejně věmi a oddáni. (Life in Korea [online]. <http://www.lifeinkorea.com/>)

³⁴To, zda-li nevěsta oblékla *hwarot* či *wonsam*, záviselo především na rodinné tradici a majetku rodiny. *Hwarot* byl za normálních okolností oděvem, který nosily pouze královny a urozené ženy, a podle společenského postavení nositelky se lišila jeho barva a zdobení. Například žlutý nebo rudý *wonsam* zdobený zlatem se vzory draka či fénixe byl určen pouze královně.

Svatební *hwarot* byl obvykle zdoben symboly dlouhověkosti, plodnosti, bohatství či štěstí, nejčastějším zdobením tedy bylo vyobrazení vln a skal, granátového jablka, fénixe, čínských symbolů pro štěstí, lotusu či pivoňk. (Hong, 2003)

zvykem, aby se ženy za normálních okolností líčily, vyjímaje kurtizány *kisäng*, v den svatby to však bylo naopak žádoucí. Kromě líčení se obličej dívkám zdobil i třemi červenými puntíky, dva na tváře a jeden na čelo.

Jediným výrazným rozdílem mezi svatbou vyšší a nízké společenské třídy byl v tomto ohledu fakt, že běžní lidé na svých svatbách nepoužívali drahé materiály jako perly a drahokamy, které si jednoduše nemohli dovolit. Avšak extravagantní a nákladné svatby se nepovažovaly za vhodné, tudíž i ti majetní mívali obvykle svatby skromných poměrů. (Hong, 2003)

Vrcholem celého obřadu byl přípitek mezi novomanželi, po kterém se dívka odebrala zpět do vnitřní části domu, a ženich se odebral k hostině. Druhý den ráno, po první společné noci novomanželů, se doprovod novomanžela vrátil domů. Muž obvykle zůstal tři dny a také se vrátil, sám bez manželky. Tři dny až dva měsíce poté přijel opět manžel za svou ženou do jejího domu, zůstal tam několik dní a znovu se sám vrátil. Tři měsíce od svatby přijel muž potřetí za svou ženou, buď s ní pak zůstal nějaký čas v jejím domě, nebo ji vzal s sebou a oficiálně ji uvedl do svého domu (*ugwi, sinhäng*). Novomanželka s sebou kromě osobních věcí vzala i jídlo, látky a další dary pro manžellovy rodiče. Po příjezdu do domu přišel na řadu tzv. *pchjebäk*, tj. první oficiální pozdrav rodičům novomanžela, kdy se oba manželé pokloní rodičům a pohostí je rýžovým vínem *čchöngdžu*, korejskými datlemi *táčchu* či kaštany. (Dechler, 1977, s. 20; Kendall, 1996, s. 44-47) Tři dny poté byla novomanželka představena manžellovým předkům, což byl poslední krok celého svatebního obřadu, a žena se tak stala oficiálním součástí manžellovy rodové linie. (Deucher, 1977, s. 21)

3.2. Moderní Korea a sňatky

Původ nových svatebních obřadů bychom hledali na přelomu minulého století, kdy model západního svatebního obřadu v Koreji představili křesťanští misionáři. Starý konfuciánský rodinný systém nebyl kritizován pouze křesťany, ale i ranými korejskými nacionalisty, kteří konzervativní a přehnaně rituální sňatek bez možnosti vlastní volby viděli jako překážku k individuálnímu rozvoji a celkovému společenskému pokroku. (Kendall, 1996, s. 63-64)

Svatby v bílých svatebních šatech a svatebních síních začaly nabývat popularity už někdy ve třicátých letech, avšak podoba, v jaké je známe dnes, se vytváří především až po roce 1945. *Čchongno Jesikčang*, otevřený na konci okupace, byl první komerční svatební síň svého druhu.³⁵ Pro mnoho Korejců se stal nový typ svatebního obřadu (*sinsik*) symbolem moderny, pokroku a vývoje a do sedmdesátých let téměř zcela nahradil ten starý (*kusik*).

K pokusu o popularizaci opomíjených tradičních svateb docházelo od osmdesátých let, kdy Úřad pro zachování kulturního dědictví Ministerstva kultury začal podporovat pořádání tradičních svateb v Konfuciánské akademii (*Sönggjungwan*) a Korejském domě (*Hanguküčib*). Stejně jako v moderních svatebních síních i zde je k dispozici zapůjčení šatů, je zajištěno jídlo, fotograf a vše potřebné. Svatební obřad, který dříve trval až dvě hodiny, se nyní zkrátil na téměř půl hodiny, a více než o zachování tradice jde o byznys, který nemá s konfuciánskou tradicí příliš mnoho společného.³⁶ (Kendall, 1996, s. 65-80)

3.2.1. Seznámení a život před svatbou

Jak jsme si již zmínili výše, manželství bylo v Koreji především záležitostí rodiny jako celku, tudíž možnost volby svého budoucího partnera nepřicházela v úvahu. Ještě na počátku dvacátého století nebyly sjednané sňatky, kdy se partneři viděli poprvé až v den svatby, ničím výjimečným. Spisovatel Čo Pchungjön, který sám viděl svou manželku poprvé až na svatbě, k tomu říká: „Dnešním mladým lidem to může připadat k smíchu, v naší době to však bylo

---

³⁵Za předchůdce Čchongno Jesikčang bychom mohli označit Kumgu Jesikčang a Minhwadang, které však nebyly svatebními síněmi v pravém slova smyslu. Jednalo se spíše o místo, kde bylo možné si zapůjčit svatební šaty, oblek a květiny. Svatební obřady se pak konaly v restauracích jako Mjöngwölgwan či Siktowön. Po skončení obřadu se hosté jednoduše odebrali do vedlejší místnosti, kde se servírovaly nudle. (Cho, 1983, s.35)

³⁶Antropoložka Pak Hje-in vidí tento nový styl tradičních svateb jako produkt hlubokého zmatku hodnot a zvyků po přijetí západní kultury v koloniální a poválečné době. Pokusy o oživení konfuciánských svatebních obřadů považuje za přežitek, mylný konzervatismus, který neodpovídá potřebám dnešních lidí. (Pak Hje-in, 1991, s. 64-70)

úplně normální.“ (ČoPchungjōn, 1983, s. 30) Z historického pohledu se tedy o nějakém partnerském životě před svatbou nedá příliš hovořit.

S rostoucí popularitou západních myšlenek začali pochopitelně mladí intelektuálové volat po možnostech volby partnerky, se kterou stráví zbytek života. Schůzky partnerů před svatbou se do 50. let staly v Soulu běžnou praxí, na venkově byl pokrok pomalejší, zde hovoříme zhruba o 70. letech³⁷ Sjednané předmanželské schůzky byly příležitostí vidět svého potenciálního budoucího partnera, a ačkoliv byla možnost volby, nestávalo se běžně, že by jeden toho druhého rezolutně odmítl, odmítnutí ze strany ženy nepřicházelo zpočátku v úvahu vůbec.

Pro tato setkání s potenciálním partnerem ke sňatku se používá korejský výraz *matsōn*. S rostoucí popularitou těchto setkání se začaly objevovat nejrůznější knihy a články, zejména v dámských časopisech, s radami, jak se na setkáních chovat a jak uspět.³⁸ Očekává se, že setkání vede muž, pokud žena vystupuje příliš asertivně, nedopadne setkání s velkou pravděpodobností úspěšně. Nejdůležitějším faktorem je u ženy líbivý vzhled a příjemné vystupování. Velký důraz je kladen na výběr oblečení, ne příliš výrazného či vyzývavého, stejně tak líčení. Žena je obvykle dotázána na své koničky, či jakou školu vystudovala. Oba zúčastnění by se měli vyvarovat stereotypu, který doprovázel setkání v prvotních dobách, tj. sedět mlčky se sklopenou hlavou a jen odpovídat na otázky. Žena by měla umět následovat muže jak v konverzaci, tak i například při výběru jídla či pití. To, zdali se pár setká i příště, je obvykle zřejmé hned po prvním setkání. Jakkoliv se v současnosti situace mění, byl to obvykle muž, kdo rozhodoval, tudíž pokud se mu žena nezalíbila, už se dále nesetkali. (Kendall, 1996, s. 89-119)

Fenomén, který se přímo váže k těmto setkání naslepo, je „dohazování“ partnerů. Ačkoliv roste počet párů, které se seznámily ve škole, na pracovišti či přes internet, setkání zprostředkovaná třetí stranou jsou stále běžným jevem. V 70. letech byly mezi „dohazovači“ neblaze proslulé tzv. Madam Ttu, profesionální dohazovačky, které bez licence za přehnaně vysoké poplatky³⁹ či pod hrozbou vydírání sjednávaly schůzky pro bohaté a mocné. (Kendall, 1996, s. 129-133) Typická Madam Ttu je popisována jako asi sedmdesáti až

---

³⁷ Viz. práce Cornelia Osgooda, který prováděl svůj výzkum v terénu těsně před Korejskou válkou. (Osgood, 1951)

³⁸ Zejména v 80. letech byla populární kniha etikety Čtyři obřady snadno (*Algi sviun kwanhonsangdže*) od KoČchongi.

³⁹ Dle Hanguk Ilbo dostávaly Madam Ttu za zprostředkování jednoho seznámení přibližně 200 000-500 000wonů, tj. cca 4000-10 000Kč, větší částku pak obdržely, pokud seznámení skončilo úspěšně. Jsou známy případy i těch, jež dostávaly zaplacenou ve formě aut či bytů.

osmdesátiletá žena s krátce střiženými vlasy, obtěžkána řetízky a prsteny. Madam Ttu se stala synonymem pro kuplířku, které byla pro svůj zisk schopná téměř čehokoliv.⁴⁰

Příkladem dobrého zprostředkovatele jsou seznamovací kanceláře. V Koreji existují dva typy těchto institucí, tradiční sňatkové kanceláře a seznamovací agentury. První sňatkové kanceláře vznikaly již v 60. letech, licence se ale začaly vydávat až od roku 1973. Tento typ firem dostává zaplacení v případě, že je seznámení úspěšné a končí svatbou. Naopak v seznamovacích agenturách se platí na základě počtu sjednaných schůzek. Největší z nich je agentura Duo. Pravdivost osobních dat zájemců o schůzky se ověřuje prostřednictvím výpisů z matrik, kopií diplomů apod. K roku 2007 bylo v Koreji celkem více než 1400 seznamovacích kanceláří. (Korea JoongangDaily [online]. <http://koreajoongangdaily.joins.com/>)

Pro mnoho lidí je však nejlepším prostředníkem amatér, jednoduše řečeno někdo, koho osobně znají, většinou spolužák, kolega z práce či soused. Takovýto člověk je nejdůvěryhodnější, jelikož seznámení nezprostředkovává pro peníze, ale z vlastní dobré vůle, a osobně zúčastněné zná, tudíž ví, koho hledají. (Kendall, 1996, s. 141-142)

Dalším typem schůzky je tzv. *sogätching*, neboli rande naslepo. Na rozdíl od *matsön*, který se zprostředkovává za účelem svatby, je *sogätching*, méně závazný a tím pádem i populárnější. Rozdíl je pochopitelně i v cílové skupině zúčastněných, na *matsön* chodí primárně lidé, kteří dosáhli určitého věku, a očekává se od nich, že se vdají či ožení, a jsou finančně zajištěni. Naopak *sogätching* je populární spíše mezi mladými, kteří se chtějí jen s někým seznámit. Takovou schůzku obvykle sjednává nějaký blízký přítel či spolužák ze školy. *Sogätching* se stejně jako *matsön* odehrává nejčastěji v restauraci či kavárně hotelu a jeho zprostředkovatel se ho může také zúčastnit.

---

⁴⁰Madam Ttu byly známé svými konexemi a schopnostmi je získat. Jsou proslulé případy, kdy se Madam Ttu nechaly hospitalizovat, aby se seznámily s doktorem, či chodily jíst do jídelny právních firem. Dívky si pak vyhledávaly před luxusními dámskými salóny či prestižními univerzitami. (KoreanJoongangDaily [online]. <http://koreajoongangdaily.joins.com/news/article/Article.aspx?aid=2882001>)

3.2.2. Podoba současných svatebních obřadů

Pokud půjdeme v současnosti v Koreji na svatbu, bude se s velkou pravděpodobností konat v některé z luxusních svatebních sálů (*jesikčang*), hotelu či v kostele. Svatba je v Koreji velkou událostí, na kterou se sjíždí i ti nejbližší příbuzní a známí. Svatba malých poměrů čítá přibližně sto hostů, naopak velké svatby se může zúčastnit hostů 600 či více. V takovém případě se stává, že většinu z hostů ani sami nastávající neznají, jelikož jsou pozvaní jejich rodiči.⁴¹

Zatímco čeká nevěsta (*sinbu*) na začátek obřadu v čekacím salónku (*tägisil*), ženich (*sillang*) obvykle stojí venku před svatební síní a vítá hosty. Začátek obřadu oznámí moderátor, po kterém nastupuje tzv. *čurje*, tj. ten, kdo celý obřad povede. *Čurje* je velmi důležitá role, které se většinou zhostí učitel, mentor či nadřízený novomanželů. Nevěsta v bílých šatech vstupuje uličkou po boku svého otce, stejně jako na svatbách v Evropě či Americe. Nevěsta přistoupí k ženichovi a oba se vzájemně ukloní (*matčöl*). Tradičně se novomanželé ukláněli hlubokou úklonou až na zem a ne zároveň, jelikož se nevěsta ukláněla jednou víc než ženich. Nyní se provádí jen úklon do pasu, jako běžně při pozdravu. Jen nevěsta by se měla uklonit trochu hlouběji než ženich. Poté *čurje* pronese manželský slib. Po manželském slibu následuje proslov *čurje*, což je jedna z nejdůležitějších částí obřadu. Ve svém projevu, páru radí, jak šťastně žít a jak být dobrými rodiči. Poté je na řadě píseň na blahopřání, kterou zpívá někdo blízký novomanželům, nebo zaplacený zpěvák. Nakonec se pořídí svatební fotografie a hosté začnou opouštět svatební síň. Celý obřad je přesně načasován a celkově nemusí trvat více než patnáct minut. Nakonec je pro svatebčany nachystáno jídlo. Dříve, když se svatby západního typu v Koreji teprve rozvíjely, se muselo se odcházet jíst ven do restaurace, dnes však mají všechny svatební síně i hotely zajištěné místnosti s cateringem.

---

⁴¹ Velká svatba ale znamená velké výdaje, které se stávají pro mladé novomanžele přítěží, se kterou se budou muset vypořádávat ještě několik let poté. Nejprestižnější, ale i nejnákladnější, je mít svatbu v hotelu, svatební síně či kostel jsou pak o něco levnější variantou. Dle údajů z roku 2011 stoupla hodnota průměrných výdajů na svatbu od roku 1999 o neuvěřitelných 270%. V roce 2011 byly průměrné výdaje na jeden svatební obřad 848 000 Kč, v roce 2014 už to jsou více než 2 milióny korun. Mladé páry a jejich rodiče jsou nuceni si brát bankovní půjčky nejen na obřad jako takový, ale i na koupi bytu, který dle zvyku kupuje manželova strana a manželčina strana hradí veškeré vybavení. Většina novomanželů tak kvůli nákladným svatebním obřadům začíná společný život splácením dluhu bance. (Reuters [online].<http://www.reuters.com/article/2012/04/27/us-korea-weddings-idUSBRE83Q07Q20120427>; Korea Times [online].[Koreans slim down weddings amid economic woes, but social norms bite http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2014/07/511_160519.html](http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2014/07/511_160519.html))

Jako svatební dar nosí hosté obálku s penězi, kterou při příchodu odevzdají u stolu u vchodu. Pro tuto příležitost se používá bílá obálka, která se na rozdíl od té dopisní, otevírá z boku, a před odevzdáním se na ní napíše jméno darujícího. Výše darované částky závisí na vztahu k novomanželům. Pokud se jedná o někoho vzdáleně známého či jen kolegu z práce, pohybuje se suma okolo 30 000 wonů, tj. cca 600 Kč.⁴² V případě příbuzných, blízkých přátel či nadřízených z práce je částka asi 100 000 wonů či více. Bankovky by v každém případě měly být nové. Místo finanční hotovosti lze přinést jiný svatební dar, jako elektroniku do domácnosti či šperky, běžně se ale darují peníze. Ty pak manželé použijí na pokrytí nákladů na svatbu, na zařízení bytu či na svatební cestu.

Po obřadu může následovat *pchjebäk*, kdy se manželé převlečou do *hanbok* a provedou první oficiální pozdrav ženichovým rodičům (viz kapitola Korejský svatební obřad). *Pchjebäk* mohou vykonat ve vedlejší místnosti svatební síně k tomu určené nebo až v domě rodičů, je však hodně párů, které *pchjebäk* úplně vynechají. (Kendall, 1996, s. 29-45; Korea4expats [online]. <http://www.korea4expats.com/article-weddings.html>)

Sňatek se stává legálním až poté, co je registrován v rodinném rejstříku, potvrzený podpisy obou manželů a dvou svědků. Registraci je možno provést před i po svatebním obřadu. Ženy jsou po svatbě zapsány do manželova rodinného registru a ze svého rodného jsou vymazány, po svatbě však nepřijímají manželovo příjmení. (InternationalFamilyLaw[online]. http://www.international-divorce.com/korea_civil_code.htm)

---

⁴² 10 000wonů = cca 200 Kč.

3.2.3. Rozvod manželů a druhé sňatky

3.2.3.1. Rozvod

Z historického pohledu byly rozvody záležitostí hlavně z mužské strany a vůči ženám byly silně diskriminační. Z historických záznamů víme například, že v období Korjŏ se ženy s mužem nemohly rozvést za žádných okolností, naopak muž mohl, pokud k tomu měl pádné důvody a souhlas rodičů. Pokud první či druhá žena opustila manžela, byla na rok či dva vyhoštěna. Pokud se po jeho opuštění znovu vdala, byla rovněž vyhoštěna. Pokud muž opustil svou ženu bez souhlasu rodičů či bez zjevného důvodu, byl pouze omezen na území města.

Muž se mohl se ženou rozvést na základě jednoho z *čchilgŏkčiak* (七去之惡), tj. sedm hříchů či zlých činů, které žena spáchala vůči manželovi či jeho rodičům. Konkrétně: pokud neuposlechla manželovy rodiče, neporodila syna, spáchala cizoložství, žárlila, měla dědičnou chorobu, byla moc upovídána či kradla.⁴³ Muži často využili některý ze zmíněných důvodů, aby se mohli se ženou rozvést a vzít si jinou s lepším postavením či větším majetkem. Pokud však žena nebyla vina ani jedním z výše zmíněných důvodů, nemohl se s ní manžel rozvést. Dále se manžel nemohl rozvést, ačkoliv se žena provinila jedním ze sedmi prohřešků, pokud: neměla nikoho, na koho by byla odkázána po tom, co ji manžel vyhnal, pokud s ním žena držela tři roky truchlení pro jeho rodiče, a pokud si muž sňatkem s ní polepšil od chudoby k bohatství. (Kim, Y. Ch., 1976)

Společenský přístup k rozvodům se dramaticky mění až přibližně od 70. let dvacátého století, a to hlavně díky ženskému hnutí. Rodinné právo, vydané v občanském zákoníku v roce 1957 (1960), prošlo za poslední půlstoletí hned několika revizemi, konkrétně v letech 1962, 1977, 1989 (většina změn vešla v platnost až v roce 1991), 2005 a 2008. (Yang, H.A., 2008)

Manželství může být v současnosti rozvedeno buď na základě vzájemného souhlasu obou manželů, nebo na základě rozhodnutí soudu. V případě soudního rozvodu je jako důvod přípustné: cizoložství, opuštění rodiny, kruté týrání partnera či jeho/jejích příbuzných, tři roky nezvěstný partner, jakýkoliv jiný důvod, který neumožňuje v manželství pokračovat. Rozvod není možné uznat, pokud není ani jednomu z partnerů prokázána vina, vyjímaje rozvod na

---

⁴³ Výjimkou byly princezny, kterých se těchto sedm důvodů k rozvodu netýkalo. Manželé princezen se navíc nemohli ženit znovu, pokud jejich manželka zemřela. Stejně tak nemohli přijmout druhou ženu, a to ani v případě, že manželka byla neplodná, to mohli pouze adoptovat syna. (Kim, Y.Ch., 1976, s. 93)

základě vzájemného souhlasu. (International FamilyLaw[online]. <http://www.international-divorce.com/d-korea.htm>) V současné době tvoří rozvody na základě vzájemného souhlasu absolutní většinu, přibližně 90%. Za nejčastější důvody k rozvodu jsou uváděny: partnerova nevěra, fyzické či psychické týrání, konflikt s příbuznými, ekonomické strádání, odlišné povahy a zdravotní problémy.(Kim, J.O., 1993) Faktorů, jež mohou mít vliv na rozvod, je hned několik. Dle výzkumu Sohna a Chuna (Sohn, T.H., Chun, Y.J., 2009)⁴⁴, lidé ze sociálně slabších rodin uvádějí nejčastěji jako důvod rozvodu ekonomické problémy, fyzické násilí či partnerova závislost na alkoholu. Naopak lidé z vyšších tříd se nejčastěji rozvádí z důvodu nedostatku vzájemné komunikace či odlišného způsobu myšlení. Nejvíce rozvodů bylo zaznamenáno ve zmíněném výzkumu u osob, které dosáhly středoškolského vzdělání a také u rodin, které měly dvě děti, bylo rozvodů nejvíce. (Sohn, T.H., Chun, Y.J., 2009, s. 777-787) Průměrná délka manželství při rozvodu činila v roce 2013 14,1 let, přičemž můžeme pozorovat každoroční nárůst rozvodu dlouholetých manželství (10-20let). Celkově nejvyšší počet rozvodů za posledních třicet let byl zaznamenán v roce 2003 (166 600) ⁴⁵, nejpravděpodobnějším důvodem bude ekonomická krize na konci 90. let, po které počet rozvodů prudce vzrostl, od roku 2003 však opět zaznamenáváme pokles. ⁴⁶ (Statistics Korea[online]. <http://kostat.go.kr/portal/english/index.action>)

V případě žádosti o rozvod na základě vzájemné shody, je třeba účast obou partnerů u Soudu pro rodinné záležitosti. Kromě žádosti o rozvod je nutné přinést i písemnou dohodu o vypořádání společného majetku, a pokud mají partneři děti, tak i dohodnutí na opatrovnické péči, návštěvních časech apod. Rozhodnutí vydává soud obvykle do jednoho měsíce po podání žádosti. U rozvodu řízeného soudem jsou u soudního řízení přítomni i právní zástupci zúčastněných. (Korea4expats [online]. <http://www.korea4expats.com/article-divorce-korea.html>)

---

⁴⁴Výzkum byl proveden v roce 2009 u 2231 Korejců, kteří požádali o rozvod na základě vzájemné dohody. (Sohn, T.H., Chun, Y.J., 2009, s. 775)

⁴⁵ V roce 2013 bylo rozvedeno 115 300 párů

⁴⁶ Pro srovnání, v České republice bylo dle údajů Českého statistického úřadu z roku 2011 nejvíce rozvodů u manželství, která trvala 3-5let, průměrná délka manželství při rozvodu pak činila 12,8 roku. (Český statistický úřad [online]. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>)

3.2.3.2. Druhé sňatky

Žen, které se po smrti manžela znovu vdaly, bylo v období Korjŏ poměrně hodně. V roce 1389 byl proto vydán výnos, že ženy *jangbanů* se nesmějí podruhé vdát. Naopak vdovy po vysoce postavených úřednících tak činit směly, pokud však skončila doba truchlení za manžela. V případě, že se žena po smrti manžela znovu nevdala, byla považována za velmi ušlechtilou a cudnou. Konfuciánové však projevovali hluboký odpor k tomu, že se ženy po smrti manžela znovu vdávají, a přirovnávali to k nevěře či vedlejšímu manželství. Při revizi zákoníku *Kjŏngguktädžon* v roce 1485 bylo zakázáno synům a vnukům žen z druhého manželství skládat zkoušky a sloužit na úřednickém či vojenském postu. Pokud se žena podruhé vdala, ztratila opatrovnictví nad dětmi z prvního manželství, a ztratila rovněž právo na majetek po zesnulém manželovi. Tato opatření se týkala primárně žen vyšší společenské třídy, druhé sňatky prostých žen nebyly ve velké míře nijak omezovány. (Deuchler, M., 1977, s. 37-39)

Pro muže neexistovala žádná omezení, zakazující se po smrti manželky znovu oženit, výjimkou byl pouze manžel princezny, který se podruhé oženit nesměl. Muži mohli uzavřít druhé manželství, pokud skončila doba truchlení za zemřelou družku. V případě, že muž spěchal na zplazení potomka, mohl se oženit již rok po smrti ženy. (Kim, Y. Ch., 1976, s. 97-99)

V současné době nejsou druhé a další sňatky nijak právně omezovány. V revizi zákona v roce 2005 byla zrušena podmínka pro ženy čekat šest měsíců od skončení jednoho manželství do uzavření dalšího. V posledních třiceti letech evidujeme celkově obrovský nárůst druhých sňatků, u žen to je oproti roku 1982 o 227,6%, u mužů nárůst o 93,5%. Klesající počet rozvodů po roce 2004 ovlivnil i počet druhých sňatků, které také mírně poklesly. Obecně se dá říci, že v současné době se uchyluje k druhému či dalšímu sňatku výrazně více žen než mužů. (Statistics Korea [online]. <http://kostat.go.kr/portal/english/index.action>)

4. Rituály pro zesnulé

Vykonávání rituálů pro zesnulé má v Koreji dlouhou historii a jeho počátky bychom našli v šamanismu a animismu. Zvyk uctívání předků přežil prolínání šamanismu s buddhismem i přijetí konfucianismu jako státního ideologie a současné „tradiční“ rituály pro zesnulé tak v sobě zahrnují prvky původního šamanismu, buddhismu i konfucianismu. Největší vliv měl pravděpodobně konfucianismus, a to konkrétně kniha Ču-Si (朱熹) Rodinné rituály (Tia-li, 家禮), o které jsme se již zmiňovali v souvislosti se svatebními obřady. (Moon, S.G., 1974, s. 71-73)

Cílem této kapitoly je na prvním místě popsat význam a procedurální stránku rituálů pro zesnulé v tradičním korejském pojetí a následovně analyzovat změny v praxi a přístupu k rituálům v současné době. Podrobně si rozebereme tzv. výroční obřady pro zemřelé, tj. obřady konané v den výročí úmrtí dané osoby.

4.1. Původ rituálů pro zemřelé

Někteří autoři přisuzují původ rituálů pro zemřelé a uctívání předků strachu z duchů či usmiřování s duchy, zatímco jiní jsou toho názoru, že původ stojí v lásce a respektu k zesnulým. (Moon, S.G., 1974, s. 73) Rozhodující jsou v tom případě způsob a okolnosti smrti dané osoby, zlí duchové jsou výsledkem nějaké abnormální smrti, jako sebevraždy či smrti mimo domov, takoví duchové se pak potulují po světě a škodí lidem. Dobří duchové jsou duchové lidí, kteří žili dlouhý život a zemřeli za normálních okolností ve svém domově, ti se pak stávají duchy předků, kteří chrání své potomky. (Kendall, 1981, s. 132; Čchö, 1978, s. 197, Lee, K.G., 1984, s. 199-200) Největším činitelem jsou však, více než okolnosti smrti, pohřební obřady a šamanistické rituály, které reflektují upřímnost a dobrý záměr pozůstalých. Jak zdůrazňuje Newell (Newell, 1976, s. 20) jedná se o vzájemnou závislost mezi žijícími a zemřelými, která hrála důležitou roli při vývoji rituálů pro zemřelé ve východní Asii.

Z pohledu konfucianismu stojí na počátku obřadů pro zemřelé láska a respekt, které bychom měli chovat k našim zemřelým předkům přinejmenším ve stejné míře, jako chováme k žijícím starším, jelikož je to nedílná součást synovských povinností. Podle Konfuciovy Cesty středu „je to největší projev synovské lásky sloužit mrtvým tak, jak by sloužil živým“.

Sloužit mrtvým s láskou a respektem tak, jako by byli živí, tudíž byl jedním ze způsobů, jak, jakožto potomek, dostát svých povinností a chovat se k předkům s úctou. Dle Mencia, Konfuciova žáka, pak bylo největší urážkou vůči rodičům a předkům nemít potomky, jelikož to znamenalo konec vykonávání rituálů pro zemřelé předky a tudíž prohřešek proti celé linii předků.⁴⁷(Moon, S.G., 1974, s. 74)

Rituálů pro zemřelé existovalo vždy velmi mnoho, obecně bychom je však mohli rozřadit do tří kategorií: pohřeb, držení smutku a nesmuteční obřady. První část, tedy pohřeb a první truchlení (*sangje, čchosang*), zahrnuje všechny obřady od umírajícího na smrtelné posteli až po pohřbení v zemi. Druhá kategorie *hjungdže*, ve významu smutné obřady, jsou všechny obřady od návratu pozůstalých z pohřbu až do 27 měsíců poté. Během těchto více než dvou let se vykonávalo nejméně šest obřadů pro zemřelého, z nichž jsou nejdůležitější první (*sosang*) a druhé (*täsang*) výročí úmrtí. Třetí kategorií jsou tzv. *kildže*, tedy všechny obřady, které nejsou spojeny s pohřbem či truchlením, tj. především na Nový rok, Čchusök a v den výročí úmrtí po více než dvou letech (*česa, kidže*). (Moon, 1974, s. 75-76)

---

⁴⁷Z toho důvodu byl celibát veřejně odmítán a povinností ženy bylo především rodit děti. Manželství je dle *Rodinných rituálů* definováno jako „spojení dvou lidí rozdílného rodového jména, za prvé za účelem sloužit zemřelým předkům a za druhé, pokračovat v budoucí generaci.“ Hlavním účelem manželství tak bylo zplodit potomky, kteří by pokračovali v rodinných obřadech. Jelikož to byl pouze muž, kdo mohl provádět rituály pro zemřelé, v případě, že žena nebyla schopná porodit mužského potomka, byl to důvod pro muže se ženou rozvést či si přivést konkubínu. (Moon, S.G., 1974, s. 74)

4.2. Pohřební rituál

Pohřební rituály začínají ještě před samotnou smrtí dané osoby, a to již na smrtelné posteli. Umírající člověk je přenesen do nejteplejší části domu a oblečen do čistého oděvu zvaného *čchöngöčöngčchim*. Jednou z nejdůležitějších věcí je sledovat umírajícího, pokud má poslední slova, přísedící je zapíše, je zapsán i čas smrti, neboť se datum a čas úmrtí považuje přinejmenším za stejně důležitý jako datum a čas narození. Poté, co dotyčný naposled vydechne, zbaví ho pozůstalí všech šperků a vlasových ornamentů, rozpustí mu vlasy a položí ho na záda.

Jeden ze členů rodiny vezme kus bílého horního oděvu zemřelého a ten vyvěsí na střechu směrem k severu. Poté hlasitě zakřičí jméno zemřelého a třikrát slovo *pok* (復), neboli návrat. Celý tento rituál, nazývaný se *kobok* (皀復), je založený na víře, že duše neopouští tělo dobrovolně, ale posel (*sadža*) odnáší duši pryč. Poslové jsou celkem tři a jsou posláni králem Jama, vládcem buddhistického podsvětí. Pro posly je připraveno jídlo, tzv. *sadžasang* či *sadžapab*. Obětní jídlo obsahuje tři misky rýže, zeleninu, peníze a tři páry slaměných bot. Kromě toho také i sójovou omáčku, z toho důvodu, že po jejím snědení dostanou poslové žízeň, budou muset hodně pít, a tudíž se cesta na onen svět prodlouží. (Lee, K.G., 1984, s. 200; Choi, J.S.; 1996, s. 12)

Po obětování poslům je tělo přesunuto ze smrtelné postele na desku (*čchilsöngpchan*) božstva sedmi hvězd, které řídí životy lidí. Mrtvý se položí hlavou směrem k severu a sváží se mu palce dohromady, aby zůstal později při pohřbívání ve správné poloze. (Janelli, L.J., Janelli, D.Y., 1982, s. 58; Lee, K.G., 1984, s. 201) Jeden z pozůstalých pak vytvoří z provázku či z papíru podobu duše, tzv. *honbäk*⁴⁸, který uloží do malé krabičky. Lidé věří, že každý člověk má tři duše, jedna odejde na onen svět s poslem, druhá zůstává v mrtvém těle a jedna se potuluje po světě, právě pro její ochranu je vyráběn *honbäk*. (Lee, K.G., 1984, s. 201)

Jednou z nejdůležitějších součástí obřadu je *süp*, neboli mytí těla zemřelého. Tělo se omývá hadrem namočeným v teplé vodě, svařené s pelyňkem a jalovcem. Poté se mrtvému ostříhají vlasy a nehty. Ostříhané vlasy a nehty se uloží do čtyř malých sáčků (*čoballang*), které se později uloží do rakve. Mrtvý je pak oblečen do pohřebních šatů. Předtím, než je zakryta tvář, člověk, jenž řídí pohřeb (*sangdžu*), vloží vrbovou lžící do úst mrtvého namočenou rýži. Při první lžící říká „sto pytlů rýže“, při druhé „tisíc pytlů rýže“ a při třetí „deset tisíc pytlů rýže“. Kromě rýže je do úst vložena ještě mince. Nakonec je tělo obmotáno krátkou látkou (*jöm*),

⁴⁸*Hon* (魂) má význam duch či duše a *bäk* (魄) znamená totéž, často se proto používá pouze *hon* či pouze *bäk*. (Lee, K.G., 1984, s. 201)

kteřá je na kaŹd straně rozdělena na sedm ast, jimiŹ se přivaŹe k tělu. Pozstal pak do mezer v uzlcch vkldj bankovky, kteří mrtv pouŹije př vstupu na onen svět. Po tomto vzn je tělo obvzno ještě jedním větším kusem látky a poté uloŹeno na desku boŹstva sedmi hvězd, uŹši neŹ te předchozí. Tělo je k desce přivázáno plátnem o rozměrech sedm stop krt sedm palců. AŹ nyní je tělo uloŹeno do rakve. Do rakve se vedle těla uloŹ mimo jiné i staré obleen zemřelého a tělo se překryje tzv. pokrývkou nebes. Do rakve jsou zatlučeny dřevěné hřebíky a celá rakev je obvzna slamnm lanem. Vše je doprovzeno hlasitm pláčem pozůstalých. Nad rakev je zavšen pruh ervene látky nesoui na sobě nápis a titul zemřelého (*mjongdŹong*, 铭旌). (Lee, K.G., 1984, s. 201-202)

Nyní se pozstal převlečou do smutečního obleen (*sngbokdŹe*), tradičně vyrobeného z hrube konopné tkaniny. Nejkomplikovanš je oděv syna zemřelého, zahrnuje vnjš kabát, čepici, kalhoty, slamn provaz kolem pasu a kolem hlavy a hlku. Oděvy ostatních truchlících jsou jednodušš, například pouze synové nosí hlku.⁴⁹ Pokud je syn svobodn, nenosí na hlavě smuten čepici. Ačkoliv se obleen truchlících mŹe různit, jsou pravidla, kteří se dodrŹovat musí, jako materiály a účasti oděvu v závislosti na příbuznosti. Například druh bratranec by neměl nikdy mít méně předmětů a kus oděvu neŹ bratranec třetí. Oděv hlavního truchlícího mŹe na první pohled přpomnat obleen vězně, neboŹ je mu přsuzovna vina, Źe se nepostaral dostatene o zemřelého a nedopřál mu delší Źivot. (Janelli, L.J., Janelli, D.Y., 1982, s. 63-64)

Poté, co jsou všichni truchlící převleeni, začnou lidé chodit a kondolovat pozůstalým. Posledním obřadem v domě je vynesn rakve a poloŹen na mary (obřad *palindŹe*), kdy se všichni zuastnni jednou rakvi ukloní. Smuten proces pochoduje za ervenm praporem a marou, na kteřé jsou kromě rakve i krabička s *honbak* a tabulka předků. Tohoto proces se tradičně zúčastňovali pouze muŹi, Źeny zůstávaly doma či šly ke hrobu jinou cestou. Cel prvod je doprovzen hudbou a rytmickm zvoněním na zvon. (Janelli, L.J., Janelli, D.Y., 1982, s. 65-70; Lee, K.G., 1984, s. 202-203)

Umstn hrobu je vybráno profesionálním geomantem.⁵⁰ Po uloŹen rakve do hrobu se pozstal vrátí do domu a vytvoří smuten svatyn. Obvykle se staví na verandě, její přesne uren však určí rovnŹŹ geomant. Smuten svatyně, ohranien blm mušelnovm zvšem, obsahuje kromě tabulky předků a krabičky s *honbaki* obětní jídlo a kadidlo. Vtšina obřadů pro zemřelého je pak vykonávána zde, včetně prvního obřadu po návratu od hrobu, obřadu

---

⁴⁹ Pokud je zemřelm otec, je hlka z bambusu, v přpad smrti matky je ze dřeva paulovnie. (Lee, K.G., 1984, s. 202)

⁵⁰Viz podkapitola „Geomantie“.

prvního a druhého rána po pohřbení, prvního a patnáctého dne každého lunárního měsíce, stého dne a prvního a druhého ročního výročí od úmrtí. Doba truchlení se může lišit, obvykle trvá „tři roky“, tj. kalendářní rok po úmrtí, rok následující a část třetího roku do dne úmrtí. Období truchlení může však končit už sto dní po úmrtí, v závislost, jak rozhodne hlavní truchlící.⁵¹ Ať trvá doba truchlení jakkoliv dlouho, k zemřelému je během té doby přístupováno, jako by žil. Pokud mrtvý kouřil, je v jeho svatyni vždy zapálená cigareta, stejně tak pokaždé, když se podává v rodině jídlo, je část servírována i zemřelému. Pokud přijde nějaký návštěvník do domu, musí nejprve pozdravit zemřelého v jeho svatyni. Po skončení truchlení je tabulka zemřelého přesunuta do rodinné svatyně předků, čímž se zemřelý oficiálně stane rodinným předkem. (Janelli, L.J., Janelli, D.Y., 1982, s. 79-82; Lee, K.G., 1984, s. 203-204)

4.2.1. Geomantie

Geomantie, korejsky *pchungsu* (風水), byla v Koreji poprvé představena v království Silla (57 př. n. let. – 935 n. let.) mnichem Tosōnem, který přeformuloval čínskou teorii *fengšuej* tak, aby byla více kompatibilní s korejským prostředím. Hlavní myšlenkou *pchungsu* je víra v to, že přírodní krajina má v sobě energii *ki*, která je rozhodující pro harmonický život lidí, harmonii mezi mrtvými dušemi a živými a v neposlední řadě i harmonii prostoru. V Číně a Koreji zasahuje geomantie do staveb budov i pohřebišť, například v Japonsku se však geomantie týká pouze staveb budov. V období Korjō (918-1392 n. let.) se *pchungsu* uplatňovalo především při zacházení se státní půdou, tj. při budování vesnic, měst či buddhistických chrámů. Naopak v období Čosōn hrálo klíčovou roli při výběru umístění a při stavbě pohřebišť. (Kim, D.G., 2002; Choi, J.S., 1996, s. 13-14; Janelli, L.J., Janelli, D.Y., 1982, s. 71-72)

Věří se, že umístění nebožtíka do správně zvoleného hrobu ovlivní osudy především jeho potomků a příbuzných. Pokud je tedy mrtvý pohřben do příznivého místa, jeho potomci budou žít šťastně, naopak v případě nevhodně zvoleného hrobu postihne rodinu neštěstí. Při výběru příznivého místa pro hrob či dům jsou brány v potaz především tři faktory, a to okolní reliéf, vodní toky a hlavní světové směry. Jako ideální se jeví reliéf okolních kopců ve tvaru

---

⁵¹ Buddhisté drží dobu truchlení po 49 dnů. (Janelli, L.J., Janelli, D.Y., 1982, s. 80)

podkovy, na přední straně by se měl nacházet vodní tok, místo jako takové ale nesmí být mokré. Čelní strana místa by měla směřovat na jih, jihovýchod či jihozápad. Pro zjištění správného směru geomanté používají geomantický kompas. Pro příznivé místo se používá výraz *hjöl* (穴) v původním významu díra či jeskyně, či původně šamanistické označení *mjōngdang* (明堂). Jako *hjöl* či *mjōngdang* může být vybráno místo o rozloze celého údolí či pouze několika metrů. Stalo se zvykem používat výraz *mjōngdang* pro místa větší rozlohy, například pro celé město, a *hjöl* pro menší místa, nejčastěji pohřebiště. Někdy se také používá výrazu *hjölčchō* jako označení nejvhodnějšího místa uvnitř *mjōngdang*, kde se shromažďuje pozitivní energie *ki*.⁵² (Choi, J.S., 1996, s. 14; San-Shin[online]. <http://www.san-shin.org/>)

---

⁵²Například palác *Kjōngbokkung* byl *hjölčchō mjōngdangu* řeky Han.

4.3. Domácí obřady

Domácí obřady lze rozdělit do dvou kategorií, tj. obřady v den výročí úmrtí (*kidže, česa*) a sváteční obřady (*čcharje*). Ačkoliv se to může lišit dle rodinných zvyků, obvykle se sváteční rituály vykonávají na Nový rok (*söllar*), *Čchusök* (patnáctý den osmého lunárního kalendáře), méně často i na *Tano* (pátý den pátého lunárního kalendáře) a *Hansik* (stopátý den po zimním slunovratu). (Janelli, L.J., Janelli, D.Y., 1982, s. 86)

4.3.1. Výroční obřady

Obřady *česa* jsou po skončení truchlení nejdůležitějšími obřady pro zemřelé předky, vykonávají se však pouze pro přímé příbuzné a to až po prapraprarodiče. Samotný obřad by se měl vykonat v co nejranější hodinu dne, kdy daná osoba zemřela, tudíž obvykle začíná hned po půlnoci. S přípravami se začíná několik hodin předem, jelikož je zapotřebí přichystat několik druhů obřadních pokrmů. Rozmístění jídel na obřadním stole je dané, v první řadě zepředu se nachází ovoce a sladkosti, bílé ovoce, jako hrušky či kaštiny, napravo (na západě) a červené ovoce, jujuby či tomel, nalevo (na východě). Druhá řada je určená tzv. *pančchanu*, tedy nakládané zelenině a sušeným rybám. Ve třetí řadě jsou vyskládané pokrmy z masa a ryby. Rybí hlava by měla směřovat k východu, tj. vpravo, pokud je ale místo ryby drůbež, musí být vykuchaná a zbavená hlavy a nohou. Mezi řadou se zeleninou a řadou s masem může být ještě řada s polévkami. Nejbliže k mrtvému jsou pak vyskládané misky rýže, polévka a rýžové koláčky. Poslední řada se připraví na stůl až během obřadu (viz. *čiččchan*), hůlky a lžice se připraví již nyní. Rozmístění a složení pokrmů se může drobně lišit podle oblasti či konkrétní rodiny, obsah se také často přizpůsobuje tomu, co měl zemřelý rád. (Moon, S.G., 1974, s. 76-77)

Když je vše nachystané, sejde se celá rodina před obřadním stolem (*česang*). Rozmístění členů rodiny je dané podle pohlaví a věku členů, nejstaršímu muži patří místo vpředu vpravo. Ženy by nikdy neměly sedět před či napravo od muže, nehledě na jejich věk či postavení. Pořadí obřadu je následující:

- Odhalení tabulky předků (*kjedok*)—ten, jenž vede celý obřad, přinese tabulku (*sinwi*), na níž je vyryto jméno a titul zemřelého, a umístí ji dozadu doprostřed obřadního stolu. Tabulka se tradičně vyráběla z kaštanového či jiného tvrdého dřeva, dnes ale mnoho rodin používá jen dřevěný rám, na který se zavěsí papír (*čibang*). Na tento

papír se pak jméno a titul předka dopíše. Jsou i rodiny, které používají jednoduše jen fotografii.

- Přivítání duchů (*čamsin*) – po uložení tabulky na stůl se všichni zúčastnění směrem ke stolu dvakrát ukloní. Dveře se přitom ponechají mírně otevřené.
- Sestup duchů (*kangsin*) – vedoucí obřadu (*čedžu*) zapálí několik vonných tyčinek, symbolizujících nebe. Poté si nalije *čedžu*, nebo mu nalije jeho manželka, do pohárku alkoholu (청주) a přidržujíc oběma rukama pohárkem třikrát dokola otočí. Nakonec alkohol vylije do připravené misky s pískem symbolizující zemi. Miska s pískem i držák na vonné tyčinky stojí před obřadním stolem. Nakonec se všichni zúčastnění opět dvakrát pokloní a zůstanou klečeti. Při provádění poklony by měl každý pokládat levou ruku přes pravou.
- Servírování jídla (*činčchan*) – nyní se na obřadní stůl vyskládá poslední řada pokrmů, tj. rýže, polévka.
- První obětování (*čchohön*) – *čedžu* vezme prázdný šálek, který naplní (či jeho žena) alkoholem, třikrát jím otočí a nad vonnými tyčinkami, třikrát kápne trochu alkoholu do misky s pískem a šálek postaví před stůl. Poté odklopí víčko z misky s rýží.
- Čtení obřadní zprávy (*tokčchuk*) – zatímco ostatní vykonávají poklonu zemřelému, *čedžu* čte obřadní zprávu (*čchukmun*). Po jejím přečtení se všichni opět dvakrát ukloní.
- Druhé obětování (*ahön*) – druhý šálek alkoholu pro mrtvého obětovává manželka *čedžu*, dcera či syn. Alkohol z prvního obětování se vylije do prázdného šálku a šálek se naplní novým společně se symbolickým dotekem hůlkami masa. Nakonec se všichni opět dvakrát uklání.
- Poslední obětování (*čonghön*) – toto obětování probíhá stejně jako předchozí s rozdílem, že ho provádí jiný člověk, v případě, že předchozí šálek obětovala manželka, nyní ho obětuje syn *čedžu*.
- Začátek jídla (*jusik*) – *čedžu* zapíchne lžící do misky s rýží a přidá několik kapek alkoholu do šálku, nalitého v předchozím kroku. Poté se opět všichni dvakrát ukloní.
- Opuštění místnosti (*hapmun* a *kjemun*) – tento krok se nazývá také časem jídla pro zemřelého (*humhjang*). Ve víře, že zemřelý chce jíst v klidu a nerušen, všichni opustí místnost a zavřou dveře. V případě, že se jedná o místnost bez dveří, pouze se zhasne světlo a v tichosti se čeká asi pět minut.

- Obětování čaje (*čumda*) – poté, co se všichni vrátí zpět do místnosti, vyndá *čedžu* lžičku z rýže na stůl, vezme hůlky a symbolicky se dotkne všech pokrmů. Nakonec sundá misku s polévkou ze stolu a nabídne zemřelému šálek čaje či vlažné vody z rýže (*sungnjung*) na znamení toho, že čas jídla je u konce.
- Rozloučení s duchem (*sasin*) – po nabídnutí čaje se všichni postaví, zatímco dveře se nechají mírně otevřené. Dvěma poklonami se rozloučí s duchem zemřelého.
- Vrácení tabulky předků (*napdžu*) – tabulka zemřelého se vrátí na původní místo a zpráva *čchukmun* se spálí nad kadidlem či vonnými tyčinkami. Pokud se místo dřevěné tabulky použil papír *čibang*, také se spálí.
- Uklizení stolu (*čchölsang*)–jídlo, nádobí a všechny obřadní potřeby se sundají a obřadní stůl se uklidí.
- Ochutnávka obětí (*šmbok*)– zúčastnění obřadu snědí obřadní jídlo

(Moon, S.G, 1974, s.76-80; Culturecontent[online].<http://www.culturecontent.com/main.do>)

4.4. Smrt a pohřební obřady v současnosti

Tradičně probíhaly pohřební obřady doma, kde dotyčný zemřel. Způsob smrti se obecně dělil na dobrou smrt a špatnou smrt. Za dobré se považovalo zemřít za normálních okolností, doma a obklopený rodinou. Naopak špatná smrt byla taková, která byla způsobená nějakou nehodou, cizí vinou či se stala mimo domov. Od osmdesátých let minulého století však pozorujeme výrazný nárůst jak smrtí v nemocnici, tak i smutečních obřadů pořádaných v nemocniční smuteční síni.⁵³ Pohřby v nemocniční márnici nejsou ničím tak úplně novým, využívaly se hojně již za korejské války, kdy bylo mnoho domů zničených a zastávaly tak provizorní náhradu. Od té doby se márnice využívaly k pohřbům těch, kteří zemřeli v nějaké nehodě, mimo domov či v nemocnici. Dále sloužili také těm, kteří nedisponovali dostatečným majetkem včetně domu, kde by mohli pohřeb pořádat. Do osmdesátých let se však márnice nepovažovaly za příslušné místo pro řádný pohřeb, a pokud to bylo možné, rodina obvykle člověka na smrtelné posteli odvedla z nemocnice, aby mohl zemřít doma.

Důvodů, proč počet pohřbů v těchto zařízeních roste, může být hned několik. Zaprvé, s rostoucím počtem obyvatel se snižuje obytná plocha, tudíž stále více lidí žije v apartmánech a panelových domech, které neposkytují dostatečný prostor pro pořádání pohřbů. Dalším důvodem je fakt, že na rozdíl od minulosti, kdy vše zajišťovala rodina a příbuzní, je možné si dnes nechat vše zařídit. Mít pohřeb v márnici je tedy mnohem snazší a pohodlnější, a pokud si to daná osoba před smrtí výslovně nevyžádá, většina rodin se uchyluje spíše k této jednodušší variantě.

V případě, že člověk zemře doma, pohřební obřad se skládá přibližně ze čtyř kroků, což je výrazně méně oproti tomu, co bylo zvykem v minulosti. Pokud se život umírajícího schyluje ke konci, je obklopen blízkými, kteří na něj do poslední chvíle dávají pozor. Když zemře, položí se tělo na dřevěnou desku (*čchilsöngpchan*) s rukama položenými na břicho a přikryje se bílou látkou. Poté se informují všichni příbuzní a blízcí. 24 hodin po smrti se tělo omyje mokrými ručníky a několik zrněk rýže se vloží mrtvému do úst. Tělo se zabalí do pruhů bavlněné látky a obleče do šatů z juty. Nakonec je tělo uloženo do rakve a ta se zatluče hřebíky. Příchozí kondolující si vymění s pozůstalými hlubokou poklonu, stejně tak se ukloní i u fotografie zemřelého. (Lee, H.S., 1996, s. 53-58)

---

⁵³ Márnice, které původně sloužily pouze provizorně k uschování těl z hygienických důvodů, začaly přebírat i funkci smutečních a pohřebních síní. Jejich popularita prudce roste, v roce 1985 tvořily pohřby v takové márnici jen 19,6%, v roce 1995 už tomu však bylo 60,6%. (Lee, H.S., 1996, s. 55)

Pokud se rozhodneme pro pohřeb v márnici, tamní zaměstnanci vše od mytí těla, až po uložení do rakve zajistí pro pozůstalé. Pro pohřeb je pak určena místnost, kde se vystaví fotka pozůstalého, bílé květiny, vonné tyčinky a hrubá podložka, na které sedí nejbližší pozůstalí. Hlavní z nich, tzv. *sangdžu*, má přes rukáv smuteční pásku. Jako smuteční oděv muži nosí běžně černý západní oblek a ženy černý *hanbok* či černé šaty. Příchozí kondolenti nejprve odevzdají u vchodu obálek s penězi, podobně jako je zvykem na svatbách. I zde se částka různí podle našeho vztahu k zemřelému, průměrně se daruje okolo 50 000wonů. Poté se přistoupí k hlavní smuteční místnosti, kde jsou pozůstalí. Návštěvník se zuje, vstoupí do místnosti, a buď zapálí vonnou svíčku, nebo položí bílou květinu před fotografii zemřelého. Poté se ukloní dvakrát až na zem a jednou do 90° zemřelému a jednu hlubokou poklonu a jednu do 90° vykoná i k pozůstalým, kteří mu poklonu opětuji. Ženy poklonu zemřelému vykonávají dvakrát více, tedy čtyřikrát. Tradičně je zvykem, že jednou poklonou se zdraví živí a dvě poklony patří mrtvým. Poté se návštěvníci odebírají do vedlejších místností, kde je připraveno občerstvení a alkohol. (Ask aKorean[online]. KoreanFuneralTradition. <http://askakorean.blogspot.cz/2008/02/dear-korean-i-just-found-out-that-my.html>)

V současnosti je přibližně 80% mrtvých po smrti zpopelněno, což je obrovský nárůst oproti minulým letům. V sedmdesátých letech činil počet kremací pouze 12% z celkových pohřbů, v roce 1990 už to bylo 17,5%, v roce 1995 22%, v roce 2012 už celých 74%. V dřívějších dobách si lidé mysleli, že zpopelnit člověka je kruté jako kdybychom ho zabili ještě jednou. Lidé si to také spojovali s tím, jak se zacházelo s těly lidí bez domova či těch, co zemřeli nějakým tragickým způsobem.⁵⁴ Důvody, proč počet kremací takto prudce narůstá, může být mnoho. Korejský Ústav zdraví a sociálních věcí provedl v roce 2011 výzkum u 3000 osob starších třiceti let a 79,3% respondentů odpovědělo, že si přeje být po smrti zpopelněna. Jako nejčastější byly uváděny hygienické důvody, praktičnost a finanční výhoda oproti pohřbení do země. Ze všech respondentů, kteří si přejí být po smrti zpopelněni, uvedlo 67,2% osob, že by byly rády po smrti rozprášeny do přírody.⁵⁵

Kromě finanční náročnosti lidé odmítají pohřbení do země i z důvodu náročnosti péče o hrob. Většina lidí nemá čas na hrob pravidelně docházet a starat se o něj, hroby tak chátrají a zarůstají trávou. V Koreji existuje hned několik firem, které se místo pozůstalých o hrob

---

⁵⁴ V tomto případě mluvíme o konfuciánské tradici, naopak buddhisté zemřelé zpopelňovali.

⁵⁵ V roce 2013 se nacházelo na území Koreje celkem 55 krematorií, do roku 2017 by měl jejich počet narůst o dalších minimálně 13.

starají, takové firmy ale trpí velkým nedostatkem zaměstnanců.⁵⁶ Podle nové právní vyhlášky z roku 2008 je možné se nechat pohřbít i na zahradě domu, je to však podmíněno mnoha faktory, např. nesmí to být v blízkosti bytové oblasti, obchodní části centra města ani území v přestavbě. (Korea JoongangDaily[online]. <http://koreajoongangdaily.joins.com/>; Lee, H.S, 1996, s. 59)

Co se příčin úmrtí týče, mezi ty nejčastější patří v Koreji zhoubný nádor, cerebrovaskulární choroby (mozkové příhody) a srdeční choroby.⁵⁷ Porovnáme-li statistické údaje s údaji před patnácti lety, celkový počet úmrtí roste, v roce 1990 zemřelo 241 616 osob a v roce 2013 bylo zaznamenáno 266 257 úmrtí. Deset nejčastějších příčin úmrtí⁵⁸ je téměř totožných, roste však počet sebevražd a roste i počet úmrtí způsobených onemocněním plic v důsledku nepříznivé epidemiologické situace. Naopak pozorujeme výrazný pokles úmrtí způsobených dopravními nehodami, onemocněním jater i cukrovky. (Statistics Korea [online]. <http://kostat.go.kr/portal/english/index.action>)

---

⁵⁶ Mezi roky 2009 a 2011 bylo zaznamenáno 32 714 lidí, kteří byli zraněni při uklízení hrobů, nejčastěji kousnutí hadem či napadení hmyzem. Lidé se proto takovému zaměstnání vyhýbají a velkou část pracovníků proto tvoří imigranti.

⁵⁷ V České republice jsou nejčastějšími příčinami úmrtí onemocnění oběhového systému (infarkt, srdeční a mozkové příhody), nádorová onemocnění a onemocnění dýchací soustavy. (Český statistický úřad [online]. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>)

⁵⁸ Mezi deset nejčastějších příčin úmrtí patří kromě zmíněných tří ještě sebevraždy, cukrovka, zápal plic, chronická onemocnění dolních dýchacích cest, onemocnění jater, dopravní nehody a hypertenzní nemoci. Těchto deset příčin způsobilo v roce 2013 70,1% ze všech úmrtí v Koreji.

Závěr

Cílem této práce bylo popsat etiketu, mravy a obyčeje, tak, jak se váží k lidskému životnímu cyklu. Na začátku jsme si určily tři základní mezníky, kterými jsme si životní cyklus vytyčily, a to narození, svatbu a smrt člověka.

Jak jsme si ukázali hned v první kapitole, faktorů, které ovlivňovali a formovali korejskou společnost do současné podoby, bylo nespočet. Mohutný příliv cizí kultury však nikdy zcela nepohřbil původní tradice, a spíše než přetváření původní kultury do cizí podoby byly cizí vzory přijaty a pozměněny tak, aby vyhovovaly domácímu prostředí. Největší vliv však měl bezesporu konfucianismus, který byl hlavní státní ideologií po dobu téměř 600 let, a tudíž hrál stěžejní roli při utváření morálních hodnot a společenské hierarchie. Víra v hierarchii tvoří základ korejského pojetí veškerých vztahů člověka k jiným lidem, přičemž hierarchickou pozici ovlivňuje nejen věk, ale i pohlaví či společenské postavení. Každý Korejec se učí hierarchickým zvykům v lůně své rodiny a to, co si osvojil, pak uplatňuje venku ve společnosti. Korejská rodina je tradičně patriarchální a role v ní jsou jasně dané, jak jsme si však rozebrali v kapitole o korejské rodině, role a funkce jednotlivých členů se mění, stejně tak velikost rodiny se zmenšuje na společné žití pouze rodičů a dětí.

Za rodinné štěstí byli vždy považováni úspěšní potomci, přivedení potomstva na svět bylo tudíž hlavním údělem manželů. Synové byli v korejské patriarchální společnosti výrazně preferováni, jelikož to byli oni, kdo pokračovali v rodové linii a vykonávali obřady pro zemřelé předky. Jak jsme si ukázali ve druhé kapitole, samotnému otěhotnění předcházelo nespočet nejrůznějších rituálů a obřadů, které byly zaměřeny primárně na početí mužského potomka. Preferování synů před dcerami však není ničím výjimečným a lze ho pozorovat i v jiných světových kulturách. Preference synů před dcerami dostala úplně novou podobu na konci dvacátého století, kdy s vynálezem ultrazvukových vyšetření ke zjištění pohlaví provádělo velké množství žen interrupci v případě, že plod byl ženského pohlaví. Současná generace tak čelí nevyrovnanému počtu mužů a žen, což s sebou přináší další demografické problémy.

Ve třetí kapitole jsme se zabývali tématem svateb a obřadům, které samotnému svatebnímu obřadu předcházely. Ačkoliv byly svatby, stejně jako všechny rodinné obřady ovlivněny konfucianismem, a to konkrétně knihou Rodinné rituály od Ču-Si, právě svatby byly ovlivněny ze všech rituálů nejméně. V tomto směru jsme se tedy zaměřily na podobu tradičních korejských svatebních obřadů, které se v Koreji běžně praktikovaly až do počátku

dvacátého století, kdy začaly být nahrazovány svatbami západního typu. Ty během jednoho století téměř úplně nahradily tradiční obřady a navzdory snahám korejské vlády zpopulárnit tradiční typ, je v současnosti absolutní většina ceremonií prováděna v moderním stylu. To, jakou budoucnost tradiční svatební obřady mají, tak zůstává otázkou, statistiky však hovoří jasně pro západní styl obřadu. V souvislosti se sňatky jsme část věnovali i rozvodům a druhým sňatkům, které byly v minulosti výhradně záležitostí mužů, dnes možností pro obě pohlaví.

Jak jsme si již několikrát zmínili, syn byl v rodině důležitý především proto, že měl po smrti otce na starost uctívání zemřelých předků patrilineárního rodu. Úzký vztah mezi zemřelými předky a žijícími potomky je patrný nejen v konfucianismu, který učil chovat se k mrtvým předkům stejně jako k těm živým.

Prameny a použitá literatura

Anglicky a česky psaná literatura

Armstrong, Ch.K. (2002). *Korean society: civil society, democracy, and the state*. New York: Routledge

Benedictová, R. (1946). *Chryzantéma a meč*. Malvern

Callahan, W.A. (1999). *Negotiating cultural boundaries: Confucianism and trans/national identity in Korea*. *Cultural values*, 3(3), pp. 329-364

Cha, J.H., Chung, B.M. & Lee, S.J. (1977). Boy Preference reflected in Korean Folklore. In Mattielli, S. (Ed.). *Virtues in Conflict: Tradition and the Korean Woman Today*. Asiatic Society, Korea Branch. Seoul: Samhwa Publishing, pp. 113-126

Choi, J.S. (1996). *Koreans' View of Life and Death: The Traditional Interpretation and a New Understanding* [online]. 36, pp. 5-25. [cit. 2015-1-2] Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=2920>

Choi, Ch.K. (2006). *Law and Customs in Korean Society: A Historical and Jurisprudential Approach* [online]. *Seoul Law Journal*, 47, pp. 220-246. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z <http://s-space.snu.ac.kr/bitstream/10371/9964/1/law_v47n2_220.pdf>

Chung, Y.H. (2006). *The Modern Transformation of Korean Identity: Enlightenment and Orientalism* [online], 46, pp. 109-138. [cit. 2014-6-22]. Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=3374>

Chung, Y.S. (1986). *Women's Social Status in the Yi Dynasty*. *Women of The Yi Dynasty*. Research Center for Asian Women. Seoul. pp. 139-171. [cit. 2014-7-26]. Dostupné z <http://www.riss.kr/search/detail/DetailView.do?p_mat_type=1a0202e37d52c72d&control_no=ca45ed8e5c51ea72ffe0bdc3ef48d419#redirect>

Chung, G.W. (2001). *Elders in the Family and the Strain of the Discourse of Filial Piety* [online], 41, pp. 144-158. [cit. 2014-7-10]. Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=3177>

Clark, D.N. (2000). *Culture and customs of Korea*. Westport, CT: Greenwood

Crane, P.S. (1968). *Korean patterns*. Seoul: Hollym

- De Mente, B.L. (2004). *Korean Business Etiquette: The Cultural Values and Attitudes that Make Up the Korean Business Personality*. Boston: Tuttle Publishing
- De Mente, B.L. (2012). *The Korean mind: Understanding contemporary Korean culture*. North Clarendon: Tuttle publishing
- De Mente, B.L. (2008). *Etiquette guide to Korea: Know the rules that make the difference!*. Vermont: Tuttle publishing
- Delanty, G. (1995). *Inventing Europe: Idea, Identity, Reality*. New York: St. Martin's Press
- Deuchler, M. (1977). The Tradition: Women during the Yi Dynasty. In Mattielli, S. (Ed.). *Virtues in Conflict: Tradition and the Korean Women Today*. Royal Asiatic Society, Korea Branch. Seoul: Samhwa Publishing, pp. 1-47
- Deuchler, M. (1992). *The Confucian Transformation of Korea: A Study of Society and Ideology*. Cambridge, Massachusetts: Council on East Asian Studies, Harvard University
- Dong, K.L. (2005). *In Search of Korean Folklore*. Seoul: Minsokwon
- Ebrey, P. B. (1991). *Chu Hsi's Family Rituals*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press
- Eckert, Carter J., a kolektiv (2001). *Dějiny Koreje*. Praha: NLN
- Ham, H. H. (2003). *Korean Culture Seen through Westerners' Eyes* [online], [cit. 2014-12-14]. Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=3237>.
- Ham, I. H. (2003). *Searching for the Self Through Love: Modern Korean Views on Marriage* [online], 17. [cit. 2014-12-16]. Dostupné z <<http://koreana.kf.or.kr/>>.
- Hoare, J., Pares, S. (2005). *Customs & etiquette of Korea*. London: Bravo Ltd.
- Hoare, J., Pares, S. (2012). *Korea-Culture smart! The essential guide to Korean culture and customs*. London: Bravo Ltd.
- Hong, N.Y. (2003). *Traditional Wedding Attire: Dressing Up for the Day of a Lifetime* [online], 17. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z <<http://koreana.kf.or.kr/>>.
- Janelli, L.J., Janelli, D.Y. (1982). *Ancestor Worship and Korean Society*. Stanford: Stanford University Press.

Kang, I.G. (2002). *Burial Mounds: Cultural Time Capsules Filled with the Breath of Ancient Koreans* [online], 16. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z <<http://koreana.kf.or.kr/>>.

Kendall, L. (1996). *Getting Married in Korea*. Los Angeles: University of California Press

Kendall, L. (1981). *Wood imps, ghosts and other noxious influences: The ideology of affliction in a Korean village*. *Journal of Korean studies*, 3, pp. 113-145

Kim, A.E. (2004). *The social perils of the Korean financial crisis*. *Journal of Contemporary Asia* [online], 34, pp. 221-237. [cit. 2014-7-11]. Dostupné z <http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/sites/political_science/shared/political_science/1849/KIM_Week_7.pdf>

Kim, E.S. (1997). *Woman and the Culture Surrounding Childbirth* [online], 37, pp. 174-194. [cit. 2014-6-10]. Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=2968>

Kim, E.S. (1993). *The Making of the Modern Female Gender: The Politics of Gender in Reproductive Practices in Korea*. University of California, San Francisco and Berkeley

Kim, C.Y. (1986). *Women's Life in the Yi Dynasty as Reflected in Naehun*. *Women of The Yi Dynasty*. Research Center for Asian Women. Seoul. pp. 233-250. [cit. 2014-7-26]. Dostupné z <http://www.riss.kr/search/detail/DetailView.do?p_mat_type=1a0202e37d52c72d&control_no=1adb5f394ed3ae9effe0bdc3ef48d419#redirect>

Kim, D.G. (2002). *Feng Shui (Pungsu): Chain of Life that Connects Ancestors with Descendants* [online], 16. [cit. 2014-12-25]. Dostupné z <<http://koreana.kf.or.kr/>>

Kim, Ch.U. (1986). *Postwar Korean Society and the Short Story: The Case of Son Ch'ang-sŏp* [online], 26, pp. 23-31. [cit. 2014-6-22]. Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=2330>

Kim, Ch.S. (1976). *The Marriage System in Korea* [online], 16, pp. 17-29. [cit. 2014-9-27]. Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=1326>

Kim Hogarth, H.K. (1998). *Rationality, practicality and Modernity: Buddhism, Shamanism and Christianity in Contemporary Korean Society* [online], 73, pp. 41-54. [cit. 2014-6-12]. Dostupné z <<http://www.raskb.com/content/full-texts-volume>>.

Kim, J.O. (1993). *Empirical study on divorce determinants*. Korean Research Association of Family Studies (Ed.), *Divorce and Family Problems*, pp. 41-56

Kim, M.H. (1993). *Transformation of family ideology in upper-middle-class families in urban South Korea* [online], 32, pp. 69-85. [cit. 2014-7-13]. Dostupné z <<http://www.jstor.org/stable/i291040>>.

Kim, S. (2003). *Korean cultural codes and communication*. *International Area Review*, 6, pp. 93-114

Kim, Y.Ch. (1976). *Women of Korea: A History from Ancient Times to 1945*. Seoul: Ehwa Womans University Press

Kim, Y.M., Son, M.K., Jeong, S.J., Yoo, E.K. (2013). *Cultural Transition and Well-Being Experience of Immigrant Women Married to Korean Men in South Korea*. *Advanced Science and Technology Letters*, 40, pp. 19-23

Kinsler, A.W. (1977). *Korean Fertility Cult for Children in Shaman Ritual and Myth* [online], 17, pp. 27-34. [cit. 2014-6-12]. Dostupné z <<https://www.ekoreajournal.net/issue/index2.htm?Idx=186#>>

Koh, Y.J. (2003). *Neo-Confucianism as the Dominant Ideology in Joseon* [online], 43, pp. 59-86. [cit. 2014-1-3]. Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=3271>

Knotková-Čapková, B.; Löwensteinová, M., a kol. (2008). *Obrazy ženství v náboženských kulturách*. Korejský konfuciánský synkretismus. Praha: Paseka. pp. 269-299

Lee, Thomas H.C. (1991). *China and Europe: Images and Influences in Sixteenth to Eighteenth Centuries*. Hong Kong: Chinese University Press

Lee, H.Ch, Kim, Ch.S. (1977). *The Status of Korean Women Today*. In Mattielli, S. (Ed.). *Virtues in Conflict: Tradition and the Korean Women Today*. Royal Asiatic Society, Korea Branch. Seoul: Samhwa Publishing, pp. 147-155

Lee, H.S. (1996). *Change in Funeral Customs in Contemporary Korea* [online], 36, pp. 49-60. [cit. 2014-12-1]. Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=2917>

- Lim, J.H. (1991). Tradition in Korean Society: Continuity and Change [online], 31, pp. 13-30. [cit. 2014-7-1]. Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=2749>
- Lee, K.K. (1984). *The Concept of Ancestors and Ancestor Worship in Korea*. Asian Folklore Studies, 43, pp. 199-214. Seoul
- Mattielli, S. (1977). Preface. *Virtues in Conflict: Tradition and the Korean Women Today*. In Mattielli, S. (Ed.). Royal Asiatic Society, Korea Branch. Seoul: Samhwa Publishing, pp. ix-x
- Moon, S.G. (1974). *Ancestor Worship in Korea: Tradition and Transition*. Journal of Comparative Studies, 5, pp. 71-87
- Možný, I. (1999). *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství
- Oak, S.; & Martin, V. (2000). *American/Korean Contrasts: Patterns and expectations in the U.S. and Korea*. Elizabeth, NJ: Hollym
- Oh, M.S. (1998). *Peasant Culture and Modernization in Korea: Cultural Implications of Saemul Movement in the 1970's* [online], 38, pp. 77-95. [cit. 2015-7-1]. Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=3018>
- Osgood, C. (1951). *The Koreans and Their Culture*. New York: Ronald Press
- Ozaki, M. (2005). *Differences of a cross-cultural communication between Korea and Japan*. Tokyo: Tokyo Keizai University
- Park, B.J. (2001). *Patriarchy in Korean Society: Substance and Appearance of Power* [online], 41, pp. 48-73. [cit. 2014-7-11]. Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=3181>
- Pucek, V. (2005). *Gramatika korejského jazyka*. Praha: Karolinum
- Pye, L.W. (1985). *Asia Power and Politics: The Cultural Dimension of Authority*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press
- Ridley, M. (1999). *Červená královna. Mladá frotna*
- Samovar, L.A., & Porter, R.E. (2003). *Intercultural communication-A reader*. Belmont, CA: Wadsworth

- Seligson, F. J. (1988). *Traditional Korean Birth Dreams*. [online], 28, pp. 28-38. [cit. 2014-7-11]. Dostupné z <https://www.ekoreajournal.net/issue/view_pop.htm?Idx=2463>
- Seol, D.H. (2005). *Women Marriage Immigrants in Korea: Immigration Procces and Adaptation* [online]. Dostupné z <http://www.rchss.sinica.edu.tw/capas/publication/newsletter/N33/33_01-2.pdf>
- Shim, T.Y.J., Kim, M.S., Martin, J.N. (2008). *Changing Korea: Understanding Culture and Communication*. New York: Peter Lang
- Sohn, T.H., Chun, Y.J. (2009). *Determinants of Consensual Divorce in Korea: Gender, Socio-economic Status, and Life Course* [online], 40, pp. 775-789. [cit. 2014-12-30]. Dostupné z <<http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/docview/232584483?accountid=15618>>
- Suh, Ch. S. (2004). *An Encyclopedia of Korean Culture*. Seoul: Hansebon
- Tudor, D. (2012). *Korea: The impossible country*. Vermont: Tuttle publishing
- Vegdahl, S., Hur Ben, S.H. (2008). *Culture shock! Korea: A survival guide to customs and etiquette*. Marshall Cavendish corporation
- Walby, S. (1990). *Theorizing Patriarchy*. Oxford: Blackwell
- Westley, S.B., Kim Choe, M. (2007). *How Does Son Preference Affect Populations in Asia?* [online], Asia Pacific Issues, 84. [cit. 2015-1-14]. Dostupné z <<http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/api084.pdf>>
- Yang, H.A. (2008). *A Journey of Family Law Reform in Korea: Tradition, Equality, and Social Change*. Journal of Korean Law, 8, pp. 77-94

Korejsky psaná literatura

Boulesteix, Frederic (2001). *Čchakhan migäin tongjangüi hjöndža* [Hodný necivilizovaný mudrc z Východu]. Seoul: Chungnyunsa.

Čo, Hjöng (1988). *Čibä munhwa namsöng munhwa* [Vládnoucí kultura, mužská kultura]. Seoul: Čchönggha

Čo, Pchung-jön (1983). *Honingwa kjörhon* [Manželství a svatby]. Pp. 30-35. Čöntchong munhwa

Čo, Ton-bong (2008). *Hangugui jedžöl* [Korejské zvyky]. Soul: Ttak Onboksü

Čchö, Kil-Söng (1978). *Hanguk musok jöngu* [Studie o korejském šamanismu]. Seoul: Asia munhwasa

Dallet, Charles (1979-1980). *Hanguk čchöndžu kjohösa* [Historie kostelů v Koreji]. 3. Seoul: Benedict Press. Orig. Histoire de l'Eglise de Corée (1874). Paris: Librairie Vactor Palme

Ju, In-sök (1984). *Udžu mundap* [Otázky a odpovědi týkající se kosmu]. Seoul: Chongno Book Center

I, Kwang-gju (1975). *Hanguk kadžoküi kudžo punsök* [Strukturní analýza korejské rodiny]. Seoul: Ilchisa.

I, Ok-kjöng (1978). *Čoson sidä čöngdžo kwannjömüi hjöngsöngkwa sujong* [Vznik a přijetí ideologie cudnosti v dynastii I]. Ewha Women University. Seoul.

I, Čchun-sik (1997). *Sadä čuni* [Sloužení Velkému]. Seoul: Korea University Press

I, Hang-no (1876). *Örok* [Citace]. In Hwasödžip (Collected Works of Yi Hang-ro), 3

Kim, Pchjöng-muk (1876). *Öjangnon* [V závislosti na Západě]. In Collected Works of Kim Jeong. Vol. 38

Kim, U-džong (1980). *Hanguk hjöndä sosölsa* [Historie současného korejského románu]. Seoul: Songmungak, pp. 317

Ju, Čong-ho (1965). *Momjölkwä jönmün* [Opovržení a lítost]. 3, Hjöndä hanguk munhak čöndžip [Sborník současné korejské literatury]: Šingu munhwasa, pp. 449

Pak, Hje-in (1991). *Hanguk čontchong holljeüi önsökkwa tandžöl* [Spojitost a rozkol v tradičních korejských svatebních obřadech]. Ed. I Hjo-džä, 17-73. Seoul: Tto hanaüi munhwa

Pak, Jang-mun (1998). *Hangukinüi jedžöl pogam* [Příručka o chování Korejců]. Soul: Ilčisa

Internetové zdroje

Ask a Korean [online]. Korean Funeral Tradition. <http://askakorean.blogspot.cz/2008/02/dear-korean-i-just-found-out-that-my.html>

Wikipedia [online]. 손창섭. <http://ko.wikipedia.org/wiki/손창섭>

Wikipedia [online]. Etiketa. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Etiketa>

Wikipedia [online]. Zhu Xi. http://en.wikipedia.org/wiki/Zhu_Xi

Wikipedia [online]. Roh Tae-woo. http://en.wikipedia.org/wiki/Roh_Tae-woo

The Korea Blog [online]. <http://blog.korea.net/?p=9392>

Underbart Landet, Korea [online]. <http://henrikchoi.blogspot.cz/2010/07/hyo-filial-duty-spirit-of-korea.html>

Korea Times [online]. Korean postpartum care is special. http://www.koreatimes.co.kr/www/news/culture/2013/01/319_129458.html

Korea Times [online]. Koreans slim down weddings amid economic woes, but social norms bite. http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2014/07/511_160519.html

The Korea Herald [online]. (Uniquely Korean) Postpartum centers make life easy for new mothers. <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20140108000973>

Statistics Korea [online]. <http://kostat.go.kr/portal/english/index.action>

Princeton University Press [online]. <http://press.princeton.edu/titles/4827.html>

Life in Korea [online]. <http://www.lifeinkorea.com/>

Korea Joongang Daily [online]. Burial traditions changing fast. <http://koreajoongangdaily.joins.com/news/article/article.aspx?aid=2980282>

Reuters [online]. <http://www.reuters.com/article/2012/04/27/us-korea-weddings-idUSBRE83Q07Q20120427>

Korea4expats [online]. Wedding customs. <http://www.korea4expats.com/article-weddings.html>

International Family Law [online]. Korean Civil Code. http://www.international-divorce.com/korea_civil_code.htm

International Family Law [online]. Korean Family Law. <http://www.international-divorce.com/d-korea.htm>

Korea4expats [online]. Getting a Divorce. <http://www.korea4expats.com/article-divorce-korea.html>

San-Shin [online]. Pungsu-jiri. <http://www.san-shin.org/>

Culture kontent [online]. <http://www.culturecontent.com/main.do>

Český statistický úřad [online]. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>